

GIDÓ CSABA

Udvarhely megye közigazgatás-története impériumváltástól impériumváltásig (1918–1940)¹

Jelen tanulmány a két világháború közötti Udvarhely megye, illetve Székelyudvarhely város közigazgatás-történetének bemutatására vállalkozik. A szerző elsődleges célja követni a közigazgatásban történt változásokat, feltérképezni a megye, illetve a megyeközpont élére került személyek tevékenységét, kiemelve azok pozitív vagy negatív hatását a megye fejlődésére. Írásunk igyekszik felmérni, hogy a helyi magyar elitnek mennyire sikerült bekapcsolódnia a megye és város irányításába, hogyan feszültek egymásnak nemzeti, de sok esetben politikai vagy gazdasági érdekek okán az elit meghatározó tagjainak csoportosulásai. A tanulmány időrendi sorrendben, párhuzamosan követi végig a megye és a megyeközpont közigazgatás-történetét. A kutatás forrásai az Udvarhely megyei helyi román és magyar sajtó, illetve a Román Nemzeti Levéltár Hargita megyei Hivatalában található Udvarhely megyei tanácsulés-jegyzőkönyvei.

Az átmenet időszaka

A magyar–román impériumváltás (1918–1920)

Az első világháború időszakában a helyi közigazgatás a háborús körülmények elvárásainak megfelelően igyekezett feladatkörét betölteni. 1918. október 30-án került sor Udvarhely vármegye őszi, rendes törvényhatósági közgyűlésére. A közgyűlés a béketárgyalásokon való hatékonyabb fellépés érdekében határozatban kérte a magyar katonák haza-

1 Készült a Kisebbségi magyar közösségek c. OTKA kutatás (109173. sz.) keretében. Támogatta a MOL Zrt. és Közéletre Nevelésért Alapítvány.

hozatalát, a székely megyék közti kapcsolat megerősítését. A helyi elit számolt az esetleges román megszállás lehetőségével is.² A budapesti változások, az őszirózsás forradalom, a nemzeti tanácsok megalakulása viharosan alakította át a helyi elit kapcsolatrendszerét és pozícióját. A budapesti Nemzeti Tanács felhívására Székelyudvarhelyen 1918. november 1-jén a vármegye részéről Paál Árpádot bízták meg a helyi Nemzeti Tanács szervezésével. 1918. november 3-án nagygyűlésre került sor Székelyudvarhely főterén, ahol többek közt felszólalt Váentsik Ferenc országgyűlési képviselő, a Károlyi Mihály vezette kormány helyi embe-re. A gyűlésen Paál Árpádot választották meg a székelyudvarhelyi Nemzeti Tanács elnökének.³

Paál Árpád egy jobban szervezett, megújított közigazgatást tervezett, a felgyorsult események azonban nem tették lehetővé elképzelései megvalósítását. A vármegye területén több helyen felbomlott a rend, a jegyzők ellen erőszakosan léptek fel a hazatérő katonák, a helyi lakosok, őket hibáztatva a nélkülözésért, az 1916-os román betörés háborús kártérítéseinek elmaradásáért. A vármegyében 17 jegyző volt kénytelen elmenekülni lakóhelyéről.⁴ Zetelakán Sebestyén Mózes római katolikus plébánost megtámadták és megölték.⁵

A vármegye vezetésében változás történt: 1918. november 24-én a kormány Váentsik Ferencet nevezte ki kormánybiztosnak, ki az alispáni teendőkkel Paál Árpádot bízta meg.⁶ Váentsik a teljes helyi közigazgatás átszervezését tűzte ki célul, kijelentette, hogy olyan személyeknek kell átvenni a vezetést, akik szaktudással rendelkeznek.⁷ November végén Sebesi János alispánt és Pálffy Jenő székelykeresztúri főszolgabíró-t rendelkezési állományba helyezték, amit később Sebesi sérelmezett. Ugyanakkor főjegyző Keith Ferenc lett, a tiszti főügyészi állásba Jodál

2 Bárdi Nándor: *Otthon és haza. Tanulmányok a romániai magyar kisebbség történetéről*. Csikszereda, 2013. 43.

3 Uo.

4 Uo. 44.

5 Uo.

6 Uo.

7 Irányelvem. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. november 24.) 1.

Gábor került.⁸ A személycserék generációváltást jeleztek. 1918 novemberében 14 tisztviselői állást hirdettek meg a székelyudvarhelyi polgármesteri hivatalban.⁹ A közigazgatás legnagyobb gondja az 1916-os román betörés alkalmával keletkezett hadikárok megtérítése, a hadiségély folyósítása és a hazatért katonák leszerelési illetékének kifizetése volt.¹⁰

1918. november 24-ével új helyi hírlap jelent meg, a *Székely Közélet*, amely átvette a november közepén megszűnt *Udvarhelyi Hiradó* szerepét. Megalakult a Székelyudvarhelyi Könyvnyomda Részvénytársaság, amely a lap kiadása mellett Becsek Aladártól átvette a Becsek D. Fia könyvnyomdát is.¹¹ Az új lap szerkesztőbizottságában jelen voltak a vármegyei új közigazgatási elit tagjai: dr. Jodál Gábor, Paál Árpád, Válszics Ferenc, Embery Árpád (főszerkesztő).¹² A lap szerkesztését 1919 januárjától Tompa László vette át, vezetése alatt a *Székely Közélet* a két világháború közti időszak egyik legjelentősebb regionális lapjává nőtte ki magát.

Udvarhely vármegye központi Nemzeti Tanácsa felszólította a községeket, hogy 1918. november 20-ától alakítsák meg a nemzetőrsegeket.¹³ A Nemzeti Tanács feladatköre meglehetősen szerteágazó volt ezekben a napokban, felelt a borkimérésért, a húsárakért, a munkanélküliek elhelyezéséért, igyekezett a lakosságot megnyugtatni és a várható román megszállás esetén is mindenkit helyben maradásra intettek.¹⁴ Az Európában terjedő spanyolnátha Udvarhely megyében is megjelent, ezért a helyi közigazgatás az oktatás szüneteltetése mellett döntött, a szünidőt 1919 januárjáig hosszabbították meg.¹⁵

A román megszállás elkerülhetetlennek látszott, ezért Paál Árpád alispán egy irányelvet küldött körbe a vármegye és Székelyudvarhely város tisztviselőinek, hogy hogyan kell a közügyeket rendezni a megszállás

8 Bárdi Nándor: *i. m.* 45.

9 Pályázati hirdetmény. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. november 24.) 1.

10 Bárdi Nándor: *i. m.* 45.

11 Az Udvarhelyi Hiradó t. olvasóihoz. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. november 24.) 1.

12 Szerkesztői tájékoztató. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. november 24.) 1.

13 A nemzetőrsegek átalakítása. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. november 24.) 1.

14 Bárdi Nándor: *i. m.* 47.

15 Járványszünet. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. november 24.) 1.

alatt. Az alispán előírta, hogy csak a kormánybiztos útján fogadhatnak el megkereséseket a román hadsereg részéről. A hadsereg által alkalmazott erőszak ellen óvást kell emelni, amit el kell juttatni a kormánybiztoshoz. A főszolgabírók kapták feladatként, hogy felkészítsék a községeket arra, hogyan járjanak el a megszállás ideje alatt.¹⁶

A helyi történetírásban kevésbé ismert adat, hogy Udvarhely megyéből is vettek részt román nemzetiségű személyek a gyulafehérvári nagygyűlésen. Az 1918. december 1-jei román nagygyűlésen Udvarhely megyéből küldöttekként vettek részt: az oklándi járásból Nicolae Ștefan (Zsombor) és Vasile Sucia tanító (Erked); a keresztúri járásból Achim Pandrea (Felek), Alexandru Murzea (Hidegkút), Nicolae Maior és Erenom Bereșiu (Székelyandrásfalva).¹⁷ Ezen személyek későbbi szerepe, illetve a helyi lakosság reagálása a gyulafehérvári jelenlétekre a szerző előtt még ismeretlen.

A román csapatok 1918. december 6-án vonultak be Székelyudvarhelyre Nicolescu tábornok vezetésével. A tábornok dr. Válersik Ferenc főispáni kormánybiztos hivatali helységében kijelentette, hogy nem hódítóként, hanem mint rendbiztosítók jöttek az országba az antant hatalmak megbízása folytán. Továbbá biztosította a vármegye vezetőit, hogy a közigazgatást érintetlenül hagyják, a csendőrség működési körét csak annyiban befolyásolják, hogy meghatározzák, hány fegyver lehet egy-egy őrsön.¹⁸ Válersik Ferenc kormánybiztos és Paál Árpád alispán a román tábornokkal még ugyanazon a napon egy több pontból álló megegyezést írtak alá. Ennek szövege megjelent a *Székely Közélet* 1918. december 8-i számában, így a vármegye lakosai számára is ismertté vált. A megegyezést további pontokkal kiegészítve 1918. december 14-én a városba érkező Leca tábornok is elfogadta, sőt a közlése-

16 Ügyvitel és ügybeosztás a román megszállás alatt. Paál Árpád kéziratgyűjteménye a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeumban (a továbbiakban HRM PÁK). Ms. 7651/146.

17 Lista delegaților. In: *Gazeta Oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor Românești din Ungaria* (a továbbiakban GOCD), 5/18 ianuarie 1919. 5.

18 Emlékirat a székelyföldi tisztviselők sérelmeiről a magyar miniszterelnökhöz. HRM PÁK Ms. 5671/187.

zési szállítmányok Csongrád megyéből való behozatala érdekében engedélyezte, hogy a helyi közigazgatás zavartalan kapcsolatot létesítsen a magyar kormánnyal.¹⁹ 1918. december 27-én a Leca tábornok által hátrahagyott Pirici ezredessel Váentsik és Paál ismét tárgyalták a hadsereggel való megegyezések szövegét. Ebben a kormánybiztost a magyar államhatalom helyi képviselőjeként ismerték el a román megszálló erők.²⁰

Ennek ellenére voltak túlkapasok a román hadsereg részéről. Oklándon letartóztatták Szabady Tibor főszolgabíró, mert közzétette a magyar kormány felhívását az öt legifjabb korosztály bevonulásáról, csak Váentsik közbenjárására engedték szabadon.²¹ A katonai parancsnokság 1918. december 18-án bezáratta Székelyudvarhelyen a Kaszinót, a Tisztviselői Kör és a Kereskedelmi Otthon helyiségeit.²² A román nyelv helyi közigazgatásba való bevezetésére 1918 decemberének közepén tették az első kísérletet. A székelyudvarhelyi román katonai parancsnokság átiratban kérte a kormánybiztost, hogy a neki szóló megkereséseit ezután román nyelven intézze.²³

A vármegyében 1918 végén a közéleti hiányok általánosak lettek. Ezért december közepén Paál Árpád vezetésével küldöttség ment Nagyszebenbe, hogy a Kormányzótanáccsal a vármegye szükségleteinek ellátásáról tárgyaljanak. A Kormányzótanács jelzése, miszerint a Székelyföldre biztosokat akar kinevezni közéleti és népellátási szolgálatra, tiltakozást váltott ki a küldöttség részéről, kik a tanáccsal való érintkezésre inkább a megye részéről neveztek volna ki tisztviselőt. A tárgyalás folyamán a román tisztviselők igyekeztek egyértelművé tenni, hogy Székelyföld román fennhatóság alá került. Közben a tanács közéleti főnöke, Boila Romulus támogatásáról biztosította a küldöttséget, hogy létrejöjjön Arad városával egy lisztszállítási megállapodás.²⁴

1919-ben a román hadsereg egyre gyakrabban hagyta figyelmen kívül a helyi magyar elittel kötött megállapodásokat. Katonai cenzúra ürü-

19 Uo.

20 Uo.

21 Uo.

22 Társas helyiségek bezárása. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. december 22.) 5.

23 Hivatali nyelvhasználat. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. december 22.) 5.

24 Tárgyalások Nagyszebenben. In: *Székely Közélet*, 1. (1918. december 22.) 5.

gye alatt a Székelyudvarhelyre érkezett lapokat, folyóiratokat elégették, a korona-lej árfolyamát önkényesen 50 baniban határozták meg. Elrendelték a főtéri Vasszékely szobor talapatán lévő verssor egy részének levakarását, a fegyverbe hívott öt fiatalabb korosztály tagjainak eltiltását a bevonulástól.²⁵ Az államforma megváltozása miatt a magyar kormány elrendelte, hogy a tisztviselők a Magyar Népköztársaságra esküdjenek fel. A rendelet végrehajtására csak 1919. január 9-én került sor. Paál Árpád alispánt rövid időn belül letartóztatták az állítólag törvénytelenül megtartott gyűlés miatt. Előbb Nagyszebenbe akarták szállítani, végül – Váentsik közbelépésének köszönhetően – házi őrizetre ítélték.²⁶

1919. január 13-án megjelent Székelyudvarhelyen a Kormányzótanács által kinevezett Valer Neamțu, mint Udvarhely megyei új főispáni ügyvivő, és felszólította Váentsik Ferencet, hogy adja át hivatalát. Mivel felszólítása eredménytelen maradt, Váentsiket katonai segédlettel távolították el a hivatalból. Ezt követően összehívta a tisztviselőket és kijelentette, hogy aki nem esküszik fel a román impériumra, az el van bocsátva.²⁷ A következő időszak igazi kálváriát jelentett az Udvarhely vármegyei és székelyudvarhelyi magyar elit, tisztviselők és családjaik számára. Az impériumváltás időszakát Bárdi Nándor történész feldolgozta, így az 1919-es évben történt visszaéléseket, a magyar tisztviselők meghurcolását csak vázlatosan követem.

Érdekes színfoltja a korszaknak a Székely Köztársaság ötlete, amely mellett Paál Árpád aktív propagandát folytatott a városban, és igyekezett a szomszédos vármegyék vezetőit is megnyerni az ügynek. A Székely Köztársaság Háromszék, Csík, Udvarhely és Maros-Torda megyéket foglalta volna magában, illetve Brassó, Kolozs és Torda-Aranyos magyarok lakta területeit.²⁸ A köztársaságról készült tervezet eljutott a szomszédos vármegyékbe és Budapestre, de további sorsa ismeretlen, feltehetően Paál Árpád és a tisztviselői elit letartóztatása megakadályozta az ügy tényleges kibontakozását.

25 Uo.

26 Uo.

27 Uo.

28 Bárdi Nándor: *i. m.* 63.

1919. január közepén 35 tisztviselőt Segesvárra szállítottak, mert nem voltak hajlandóak felesküdni a román államra. Január 17-én Paál Árpád és Fröhlich Ottó tanárt Nagyszebenbe vitték kihallgatásra.²⁹ A tisztviselőket Paál Árpád és Keith Ferenc kivételével kisebb csoportokban február első felében hazaengedték. Paált és Keith Ferencet Nagyenyedre, Szamosújvárra, majd Dévára vitték, az utóbbi helyen került sor április 16-án hadbírószági tárgyalásukra, amelyen végül felmentették az udvarhelyi tisztviselőket.³⁰ Az otthon maradottak ki voltak téve Neamțu prefektus és az új román tisztviselők önkényeskedő magatartásának, ugyanakkor tovább folytatódtak a hadsereg részéről a letartóztatások, fenyegetések, a magyar nemzeti emlékek, értékek megsemmisítése.

Az impériumváltás pillanatában a város irányítása Soó Domokos helyettes polgármester kezében volt. A megyei tisztviselőkhöz hasonlóan őt is eltávolították tisztségéből, és 1919 januárjában a román származású, de udvarhelyi Sibian Györgyöt³¹ nevezték ki polgármesternek. Sibian megpróbált 1919. február 9-én közbenjárni a Vasszékely szobor megőrzéséért, de sikertelenül. A következő nap szétfűrészelték, anyagát a román csendőrség, illetve a tisztek vacsorájának megfőzéséhez használták fel.³² 1919. március 11-én a vármegye és a város régi iratanyagának jelentős részét vasúton Bukarestbe szállították.³³ Az 1919. március 31-én történt sóvidéki lázadás kapcsán újabb megfélemlítési és letartóztatási hullám indult el, főként a sóvidéki térségben.³⁴

A román impérium berendezkedése minden téren kezdte éreztetni hatását. 1919. március 25-én a szebeni Kormányzótanács elrendelte, hogy 1919. április 1-jével a magyarországi időről át kell állni a romániai idő-

29 Emlékirat a székelyföldi tisztviselők sérelmeiről a magyar miniszterelnökhöz. HRM PÁK Ms. 5671/187.

30 Uo.

31 Sibian György (1862–1933) Udvarhely megyei alkalmazott. 1919. január – 1921. augusztus 10. között Székelyudvarhely polgármestere. Lásd: Meghalt Sibian volt polgármester. In: *Hargita*, 9. (1933. május 5.) 18.

32 Emlékirat a székelyföldi tisztviselők sérelmeiről a magyar miniszterelnökhöz. HRM PÁK Ms. 5671/187.

33 Uo.

34 Uo.

re, vagyis egy órával előbbre kell vinni az órákat.³⁵ 1919 nyaráig a törvényszékek, járásbíróóságok és ügyészségek aránylag szabadon működtek, a Magyar Népköztársaság nevében dolgoztak. A nagyszebeni Kormányzótanács felszólította a telekkönyvi hatóságokat, hogy az állami tulajdonban lévő ingatlanokat a román állam tulajdonaként jegyezzék. Ezt a helyi telekkönyvi hatóság megtagadta, ezért Vadasy Péter és Kelemen Kálmán járásbírókat letartóztatták, Nagyszebenbe hurcolták.³⁶

1919 nyarán a helyi román hatalom erőszakosabban lépett fel a hüségeskü kikényszerítése céljából. Előbb az állami tanítókat szólították fel, de mindössze 18 tanítót sikerült rávenni az eskütételre, 151-en megtagadták. Július 25-én kidoboltatták, hogy a román esküt nem tett alkalmazottaknak augusztus 12-ig távozniuk kell a város területéről. Július 28-án már az igazságszolgáltatás tisztí karát szólították fel az eskütételre. Augusztus 7-én az ügyvédeken és az orvosokon volt a sor.³⁷ Budapest román katonák általi megszállásának hivatalos ünneplése alkalmával egy-egy órai harangozást rendeltek el két napon keresztül. A magyar cégek feliratait 1919. augusztus 15-ig kétnyelvűre kellett cserélni. Augusztus 10-én Paál Árpádot ismét házi őrizetbe vették, majd a város elhagyására szólították fel. Paál számára újabb kálvária következett: fogarasi internálótábor, nagyszebeni hadbíróóság, végül Kolozsvárt jelölték ki számára kényszerlakhelyül.³⁸

A magyar tisztviselők közül 1919 végétől, 1920 elejétől egyre többen hódoltak be az új hatalomnak, így például 1919-ben Jakab Lajos bögsői jegyző.³⁹ A trianoni békeszerződést követően a magyar tisztviselők közül többen szolgálatra jelentkeztek, de ugyanakkor sokan elhagyták a megye területét. Pontos számuk nem ismert. A *Székely Udvarhely* helyi lap szerint 1920-ban Udvarhely megyéből és Székelyudvarhely városból 104 család repatriált, ezek többsége tisztviselő, értelmiségi volt.⁴⁰

35 Notă circulară. In: *GOCD*, 16/29 martie 1919. 20.

36 Emlékirat a székelyföldi tisztviselők sérelmeiről a magyar miniszterelnökhöz. HRM PÁK Ms. 5671/187.

37 Uo.

38 Bárdi Nándor: *i. m.* 81.

39 Sérelmek, panaszok 1920 április-május. HRM PÁK Ms. 7651/181.

40 Elmentek. In: *Székely Udvarhely*, 24. (1921. május 29.) 22.

A román közigazgatás megszilárdulása Udvarhely megyében (1920–1925)

A két világháború közötti román kormányoknak folyamatos gondot jelentett a közigazgatás megszervezése. Szinte minden román kormány újra akarta szabályozni a közigazgatást. Egy téren mindenik kormány következetes volt: eltüntetni a közigazgatásból az önkormányzati életet. A román impérium berendezkedését követően a kinevezett prefektus rendeletek által kormányozta a megyét, a választott tisztviselők helyébe mindenütt kinevezett hivatalnokokat állítottak.

A trianoni békeszerződés aláírását, illetve a hűségeskü letételét követően a helyi magyar elit megpróbálta visszaszerezni befolyását a megyei települések, illetve Udvarhely közigazgatási életében. Sikerült elérni, hogy 1921. június 3-ától Székelyudvarhely polgármesterének a város egyik legtekintélyesebb polgárát, Szakáts Zoltánt⁴¹ válasszák meg. Ő azonban kevés ideig töltötte be ezt a tisztséget, 1922. január 10-én lemondott, helyébe hosszas vita után Emil F. Negruțiu ⁴² került.

Az Udvarhely megyei társadalom részéről egy erőteljesebb országos politizálás is megfigyelhető. 1921 márciusának közepén nagyszámú gazdaküldöttség utazott Bukarestbe, hol nyolcpontos memorandumot adtak át a képviselőház elnökének, Duiliu Zamfirescunak, Groza Péter képviselőnek és Octavian Goga miniszternek. Kérték: 1. önálló székely te-

41 Szakáts Zoltán (1876–1936) kollégiumi tanár, 1900. december 29.–1905. március 5. között Székelyudvarhely polgármestere, 1905-től országgyűlési képviselő, 1913-tól 1921-ig a város rendőrkapitánya, 1921. augusztus 10.–1922. január 11. között ismét a város polgármestere, később jószágigazgató lett Magyarországon. 1936. április 26-án öngyilkos lett Budapesten. Lásd: Szakáts Zoltán. In: *Székely Közélet*, 19. (1936. május 1.) 18.

42 Emil F. Negruțiu az impériumváltást követően került Székelyudvarhelyre, felesége az udvarhelyi származású Paál Erzsébet. 1921-ben anyakönyvvezető, városi tanácsos, helyettes polgármester, 1922. április 8.–1926. május 30. között Székelyudvarhely polgármestere, támogatja a Városi Szimfonikus Zenekar megalapítását, amelynek 1924-ben elnöke lett. Román színműveket fordít magyarra. Közvagyon helytelen kezelésével vádolják meg, ezért lemond polgármesteri tisztségéről. 1928-ban Nagyszebenbe költözött. Lásd: Negruțiu elhagyja Udvarhelyt. In: *Hargita*, 4. (1928. január 19.) 3.

hervonatot; 2. a székelyföldi községi, egyházi és közbirtokossági erdők és közlegelők sértetlen fenntartását; 3. földműves iskola létesítését; 4. a Marosvásárhely–Parajd–Székelyudvarhely, Székelyudvarhely–Sepsiszentgyörgy–Bodza-szoros–Foksány–Galac, Székelyudvarhely–Csíkszereda vasútvonalak kiépítését; 5. húsmarhák és igásállatok vasúti kivitelének engedélyezését; 6. 50 vagon búza és 50 vagon kukorica kiutalását a megyének; 7. a korona bankjegyek beváltását; 8. a méhészkedés tervezett megadózásának mellőzését.⁴³ A román kormánynak előterjesztett memorandum a korábbi székelyföldi infrastrukturális terveket eleve-níti fel, amelyeket a magyar kormánynak is felterjesztettek 1918 előtt.

A megye területén a román hadsereg bevonulástól 1921 áprilisáig hadiállapot volt, a cenzúra azonban ennek megszűnte után is fennmaradt. A gyülekezés szabadságát a rendőrségnél való bejelentési kényszer korlátozta.⁴⁴ Az átmeneti korszakot követően, 1920-ban prefektusnak Toma Cornea segesvári ügyvédet nevezték ki, aki 1918-ban részt vett a gyulafehérvári nagygyűlésen és tagja volt az ott megválasztott Román Nemzeti Tanácsnak.⁴⁵ Kiválóan beszélt magyarul és németül, ismert volt számára az Udvarhely megyei közélet. A helyzet normalizálódását jelentette, hogy az impériumváltás után először, 1921. július 7-én sor került megyei közigazgatási gyűlésre, amelyet ekkor még románul és magyarul tartottak.⁴⁶ A községi képviselő-testületek azonban 1918 végétől nem működtek. A folyamatos áthelyezések hatására egyes településeknél megjelentek a román nemzetiségű jegyzők.⁴⁷ Morvay Endre alispán 1921 májusában arra szólította fel a szolgabírákat és jegyzőket, hogy június 30-ig minden községben alakuljanak újra a községi előljáróságok, képviselő-testületek és igazoló választmányok.⁴⁸ Székelyudvarhely város anyakönyvi bejegyzései alapján látható, hogy 1921. április 16-tól áttértek a

43 Székely küldöttség Bukarestben. In: *Székelyudvarhely*, 24. (1921, március 20.) 12.

44 A hadiállapot megszüntetése. In: *Székely Közélet*, 4. (1921. április 17.) 17.

45 http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Index:Membrii_Marelui_Sfat_Na%C5%A3ional_Rom%C3%A2n (Letöltve: 2015. augusztus 24.)

46 A közigazgatási bizottság üléséről. In: *Székely Közélet*, 4. (1921. július 10.) 29.

47 A községi képviselőtestületek. In: *Székely Közélet*, 4. (1921. május 22.) 22.

48 Uo.

magyar nyelvről a románra.⁴⁹ Ez feltehetően kapcsolatban volt Emil F. Negruțiu anyakönyvi vezetőnek való kinevezésével.

A megyei törvényszéknél, számvevőségénél 1921–1922 között több etnikai alapú személycserét hajtottak végre. A magyar nemzetiségű személyzetet a környező román megyékbe helyezték át, helyükbe a Regátból vagy legjobb esetben a szomszédos erdélyi megyékből helyeztek át bírákat, ügyészeket. Így például 1921 tavaszán Szabó Alajos törvényszéki elnököt Besztercére helyezték, helyébe Pop Victor szászvárosi ügyvéd került.⁵⁰ 1922 májusára a személycserék miatt olyan helyzet alakult ki, hogy két személy kivételével az udvarhelyi törvényszéki bírák nem ismerték a magyar nyelvet és a még érvényben lévő 1918 előtti jogszolgáltatást.⁵¹

1922. január végén újra kinevezték a megye élére Valer Neamțu,⁵² aki végrehajtotta az impériumváltást a megyében. Valer Neamțu, mielőtt újra Székelyudvarhelyre került volna, Háromszék megye prefektusa volt.⁵³ A megye értékeinek elszállítása a 20-as évek elején is tartott: 1921-ben elszállították az állami főreáliskola felszereléseit Szászvárosba, 1922 áprilisában az állami méhésztelepet vitték Fehéregyházára.⁵⁴ A prefektus 1923 januárjától engedélyezte, hogy az újonnan megalakult székelyudvarhelyi ortodox egyház a megye nagytermében tartsa a szer-tartásait, amíg fel nem épül a város új ortodox temploma.⁵⁵

Az 1920-as évek első felében az alispáni tisztség sok esetben nem volt betöltve, így azt a megyei főjegyző, Bíró Dénes⁵⁶ látta el. Természetesen e területen is időszakosan megjelentek a román vagy zsidó nemzetiségű tisztviselők. Érdekes Rauca Răuceanu Izidor személye, aki napidí-

49 Székelyudvarhely Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala. Irattár. Halotti anyakönyv, 1915–1923.

50 Igazságügyi kinevezések. In: *Székely Közélet*, 4. (1921. április 24.) 18.

51 Bírói kinevezés. In: *Székely Közélet*, 5. (1922. május 7.) 19.

52 Új prefektus. In: *Székely Hírek*, 15. (1922. február 3.) 6.

53 Hegyen innen és túl. In: *Haladás*, 2. (1922. február 5.) 6.

54 A székelység sérelme. In: *Székely Hírek*, 25. (1922. április 2.) 14.

55 Görög keleti templommá rendezik be a vármegyeháza nagytermét. In: *Székely Közélet*, 5. (1923. január 6.) 2.

56 A vármegye közigazgatási bizottsága. In: *Székely Közélet*, 4. (1921. október 16.) 43.

jas volt a magyar impérium idején, a román hadsereg bevonulása után az új hatalom szolgálatába szegődött, élmezési kormánybiztos lett.⁵⁷ 1922 februárjában alispánnak nevezték ki, de ez mind a helyi román, mind a magyar tisztviselők körében tiltakozást váltott ki, így kénytelen volt a megyéből távozni, később Sepsiszentgyörgy polgármestere lett.⁵⁸

1922 áprilisától 1928-ig (kisebb megszakításokkal) az alispáni tisztséget Szabó Gábor⁵⁹ töltötte be, aki jelentős közigazgatási gyakorlattal rendelkezett.⁶⁰ Feltehetően ezért is döntöttek az egymást váltó prefektusok az ő személye mellett. 1922. június 13-án létrejött az Országos Közigazgatási Tisztviselők Egyesületének helyi, Udvarhely megyei tagozata.⁶¹

A belügyminiszter felszólította a tisztviselőket, hogy 1922 decembertől csak a román nyelvet használják. Az Udvarhely megyei közigazgatási gyűlésen 1922. november 10-én többen is kérték, hogy a tanácsülési tárgyak magyarul is legyenek bemutatva, mert több tag nem ért jól románul.⁶² A tanácsüléseken a magyar nyelv használatának kérdése a későbbiekben is több esetben napirendre került. Így például 1923. szeptember 28-án, amikor Valer Neamtu prefektus rendeletben tette kötelezővé

57 Sérelmek, panaszok 1920. április–május. HRM PÁK Ms. 7651

58 Új subprefectus. In: *Székely Közélet*, 5. (1922. február 5.) 6.; Innen-onnan. In: *Hargita*, 4. (1928. június 7.) 23.

59 Szabó Gábor (1871–1928) megyei aljegyző, az udvarhelyi központi járás főszolgabírója, országgyűlési képviselő, 1922–1928 között Udvarhely vármegye alispánja. Hirtelen hunyt el 1928. június 13-án, Tibódon temették el. Lásd: Szabó Gábor alispán meghalt. In: *Hargita*, 4. (1928. június 14.) 24.

60 Új alispán. In: *Székely Közélet*, 5. (1922. április 9.) 15.

61 Elnöke Szabó Gábor alispán; alelnök: Emil F. Negrutiú polgármester; főtitkár: Peltzer Vilmos; titkárok: Victor Micu, Filó Ferenc; pénztáros: Valer Dronca városi adóhivatal igazgatója; könyvtárnok: Ehrlich Béla; ellenőr: Jakab Lajos. Az országos egyesületbe a megyei tagozat delegátusai: Stupariu Kálmán székelykeresztúri és Macedon Cionca oklándi főszolgabírók. Lásd: Közigazgatási tisztviselők szervezkedése. In: *Székely Közélet*, 5. (1922. június 18.) 25.

62 A közigazgatási bizottság. In: *Székely Közélet*, 5. (1922. november 12.) 46.

az államnyelv használatát a hivatalnokok számára. Ellenkező esetben elbocsátásra számíthattak.⁶³

1924 januárjában Gheorghe Andreiaș⁶⁴ került a megye élére, ki korábban Udvarhely járás főszolgabírója volt.⁶⁵ A magyar tisztviselők hamarosan újabb kihívással szembesültek. A belügyminiszter 1924. február 12-én elrendelte a közigazgatási tisztviselők számára a nyelvvizsga tételét.⁶⁶ Ennek értelmében 1924 októberében került sor az Udvarhely megyei tisztviselők román nyelvvizsgájára. A vizsga anyaga: az állam alkotmánya, Románia történelme és földrajza, közigazgatási elméleti és gyakorlati kérdések. A vizsgáztató csoport tagjai: Gheorghe Andreiaș főispán és elnök, Octavian Dobrota, az állami líceum igazgatója, Emil F. Negruțiu székelyudvarhelyi polgármester.⁶⁷ A vizsgára végül 142 személy jelentkezett, 40-nek nem sikerült a vizsgája.⁶⁸ A községi és a járási tisztviselők egy része továbbra is nehezen boldogult az állam nyelvvel, ezért a megye főorvosa 1925-ben a megye hivatalos közlönyében magyar és román nyelven leközzölte a lehetséges halálozási okokat, ezzel is segítve a községi tisztviselőket a halotti igazolvány kiállításánál.⁶⁹

A megye hivatalos közlönye 1919–1923 között két nyelven jelent meg, 1923-tól csak román nyelven (*Gazeta Oficială*), havonta kétszer, 1-jén és 15-én. A 20-as évek első felében időszakonként magyar nyelven

63 Ordonanțe de caracter general... 18. In: *Gazeta Oficială a județului Odorheiu*, 21. (1 octombrie 1923) 5.

64 Gheorghe Andreiaș a Fogaras megyei Herszény (Hârseni) településről származott, az első világháború előtt segédjegyző volt, az osztrák–magyar hadsereg katonájaként részt vett az első világháborúban, kapitányi rangig emelkedve. A háború befejezését követően Fogaras rendőrkapitánya, majd az udvarhelyi járás főszolgabírójának nevezik ki. A Nemzeti Liberális Párt tagja. A liberális kormányzások időszakában háromszor is a megye prefektusa (1924–1926, 1927–1928, 1933–1936). 1936. augusztus 2-án 46 évesen meghalt. Lásd: Udvarhely hírei. In: *Hargita*, 12. (1936. augusztus 6.) 14.

65 Új prefektus a vármegyénél. In: *Székely Közélet*, 6. (1924. január 6.) 2.

66 Ordonanțe de caracter general... 46. In: *Gazeta Oficială a județului Odorheiu* (a továbbiakban GOJO), 22. (1 aprilie 1924) 7.

67 Ordonanțe de caracter general... 82. In: *GOJO*, 22. (15 iunie 1924) 12.

68 A tisztviselői vizsgák. In: *Székely Közélet*, 7. (1924. november 16.) 47.

69 Ordonanțe de caracter general... 108. In: *GOJO*, 23. (1 octombrie 1925) 19.

is jelentek meg rendeletek. 1926-tól 1938-ig *Monitorul*, majd *Buletinul Oficial al județului Odorhei* címmel jelent meg a hivatalos közlöny minden hét csütörtökén. A két világháború közötti időszak hivatalos közlönyének szerkesztője Peltzer Vilmos⁷⁰ volt.

Az 1925-ös közigazgatási törvény és hatása

A román uralom alá került Udvarhely megye területi közigazgatási felépítése az 1876. évi XXXIII. törvénycikk alapján jött létre. A vármegye területét az 1877. évi I. törvénycikkely 2. paragrafusának 8. pontja szabályozta. Ennek értelmében Udvarhely vármegyét képezte: „az egész volt Udvarhelyszék kivéve Telegdi-Bacon községet, Székelyudvarhely, Oláhfalva, a volt Küküllő megyéből: Oláh-Hidegkút, Oláh-Andrásfalva, a volt Felső-Fehér megyéből: Felek, Szederjes, Petek, Felső-Rákos, a volt Segesvár-székből: Bene, Erked, a volt Kőhalom-székből: Daróc és Zsombor községek, ez utóbbi a volt Felső-Fehér megyében fekvő részével együtt.”⁷¹ A vármegye területe 3417,68 km², 794 km²-rel nagyobb, mint az egykori Udvarhelyszék területe.⁷² A három szolgabírói járásra osztott vármegye székhelye Székelyudvarhely rendezett tanácsú város. Összesen 134 község volt a vármegyében, melyek a következőképpen oszlottak meg a járasok között: 42 település az Oklánd központú homoródi járásban, 49 település a Székelykeresztúr központú székelykeresztúri járásban, 43 település és Székelyudvarhely rendezett tanácsú város a székelyudvarhelyi járásban. Székelyudvarhely adott helyet az udvarhelyi járás szolgabírói hivatalának.

70 Peltzer Vilmos a két világháború közti időszakban Udvarhely megye központi járásának jegyzője, később a főispáni hivatal titkára, közigazgatási igazgató. Amatőr zenész.

71 <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5765> (Letöltve: 2015. augusztus 24.)

72 Hermann Gusztáv Mihály – Zepeczaner Jenő: Udvarhelyszék – Udvarhely vármegye. A közigazgatás és közélet rövid története. In: *Udvarhelyszéki olvasókönyv*. Székelyudvarhely, 2008. 36.

1907. január 1-jétől minden nagyközség és körjegyzőség egy-egy anyakönyvi kerületté alakult át. A 43 régi kör- és községi jegyző mellett 10 új jegyzői állást létesítettek. Így az udvarhelyi járásban 18, a homoródi járásban 17, a keresztúri járásban 18 jegyzőség működött.⁷³ Megalakult ugyanakkor a vármegye 135. községe: Varságtisztás.⁷⁴ 1912. február 16-án a székelykeresztúri és udvarhelyi járás településeiből kialakítják a parajdi járást.⁷⁵ A közigazgatási átszervezés érintette az oklándi járást is azáltal, hogy több település átkerült az udvarhelyi járáshoz. Így 1912-től az Udvarhely vármegyei járasok beosztása a következőképpen nézett ki:⁷⁶ udvarhelyi járás 49 település, oklándi járás 31 település, parajdi járás 9 település, székelykeresztúri járás 46 település, Székelyudvarhely város.

Az impériumváltásig jelentősebb közigazgatási átszervezésre nem került sor. A román hatalom berendezkedésével párhuzamosan az erdélyi vármegyék, járasok, települések átszervezésére vonatkozóan különböző tervek láttak napvilágot. Megalakult a megyék átszervezését irányító bizottság (Comisiunea Județelor). Ez javasolta egy Felső-Olt megye létesítését, melynek határai közé került volna Háromszék és Csík megye nagy része, illetve Udvarhely megye a székelykeresztúri járás nélkül. A megye központja Csíkszereda lett volna.⁷⁷

A maga módján az udvarhelyi térség is megfogalmazta saját elképzeléseit a közigazgatási átszervezés kapcsán. 1921-ben a *Székely-Udvarhely* lap egy egységes székely megye megszervezésének tervét mutatta be, amely a négy székely megye mellett tartalmazta volna a Brassó megyei székely településeket. A megye központja Székelyudvarhely lett volna. A székely megyét egy, a király által kinevezett, a nép nyelvét ismerő székely kormányzó vezette volna. Ugyanakkor kérték a Székelyudvarhely–Csík-

73 http://epa.oszk.hu/02200/02258/00005/pdf/EPA02258_udvarhelyvarmegyei_alispani_jelentes_1906.pdf (Letöltve: 2015. augusztus 24.)

74 http://epa.oszk.hu/02200/02258/00006/pdf/EPA02258_udvarhelyvarmegyei_alispani_jelentes_1907.pdf (Letöltve: 2015. augusztus 24.)

75 http://epa.oszk.hu/02200/02258/00008/pdf/EPA02258_udvarhelyvarmegyei_alispani_jelentes_1912.pdf (Letöltve: 2015. augusztus 24.)

76 Uo.

77 Hermann Gusztáv Mihály – Zepezsaner Jenő: *i. m.* 41.

szereda, Székelyudvarhely–Parajd, Székelyudvarhely–Sepsiszentgyörgy vasútvonal kiépítését.⁷⁸ Udvarhely megye prefektusa, Toma Cornea 1921 márciusában egy brossurát adott ki *Néhány észrevétel a vármegyék új beosztását illetően* címmel, amelyben javasolta Udvarhely megye kikerekítését Maros-Torda és Nagy-Küküllő megye székelyek lakta településeivel, illetve Barót és környékével. A prefektus felvetette új intézmények létesítését Székelyudvarhelyen, pl. hadapród- és tisztiskola, bányászati és erdészeti akadémia.⁷⁹

A közigazgatási törvény tárgyalásánál elsősorban a helyi román elitben felmerült a kör- és községi jegyzőségek számának növelése, a járási körzetek bővítése 4-ről 8-ra.⁸⁰ A hivatalnokok számának növelése azonban jelentős költséget okozott volna a megyének, és az újabb tisztviselői állások létrehozása a helyi románság számát szaporította volna.

Nagy-Románia első átfogó közigazgatási törvénye 1926. január 1-jétől lépett életbe. A közigazgatási törvény eredményeként Udvarhely megye területe jelentősen átalakult. Nagy-Küküllő megyéhez csatoltak három szász községet: Erkedet, Homoróddarócot és Benét. A két Hidegkút községet egy községbe egyesítették.⁸¹ Ugyanakkor a megyéhez csatoltak kilenc Maros-Torda megyei községet (Kibéd, Gyulakuta, Havadtő, Kelemenelke, Erdőszentgyörgy, Csókfalva, Atosfalva, Székelyszentistván, Makfalva), amelyeket az erdőszentgyörgyi járásba egyesítettek. Az udvarhelyi járást kettőbe osztották: Felső- és Alsó-Küküllő járásra. Az 1926-os közigazgatási átszervezés eredményeként a járások száma 4-ről 6-ra emelkedett:⁸² keresztúri járás 32, oklándi járás 30, parajdi járás 8, erdőszentgyörgyi járás 19, Alsó-Küküllő járás 26, Felső-Küküllő járás 25 településsel.

Az udvarhelyi járás kettéosztásával sajátos helyzet alakult ki: Alsó- és Felső-Küküllő járások székhelyei a megyeszékhely szomszédságá-

78 Egységes székely vármegyét. In: *Székelyudvarhely*, 24. (1921. március 13.) 11.

79 Székely-román érzelmi egység. In: *Székelyudvarhely*, 24. (1921. március 20.) 12.

80 A közigazgatási... In: *Székely Közélet*, 8. (1925. június 7.) 23.

81 A vármegyénk. In: *Székely Közélet*, 8. (1925. október 11.) 41.

82 Hermann Gusztáv Mihály – Zepezsaner Jenő: *i. m.* 41.

ban található településekre lettek áthelyezve, az előbbi Révay György vezetésével Felsőboldogfalvára, az utóbbi Sándor Ernő vezetésével Székelybethlenfalvára.⁸³

1926 februárjában minisztériumi rendeletre a falvak körjegyzőségekbe szerveződtek, amelyek kialakításánál figyelembe vették a régi jegyzőségek felosztását is, így a korábbi 53 körjegyzőség száma 55-re növekedett.⁸⁴

A közigazgatási átszervezéssel párhuzamosan regionális központok létesültek a különböző szakterületeken. Így például Udvarhely megye a nyugdíjúgyek szempontjából a marosvásárhelyi regionális nyugdíjpénztárhoz került Kis-Küküllő, Csík és Maros megyékkel együtt.⁸⁵ Még 1924. január 1-jétől életbe lépett az a rendelet, amely az ország területét 10 állategészségügyi körzetre osztotta. A marosvásárhelyi körzethez tartozott: Beszterce-Naszód, Maros-Torda, Csík, Udvarhely, Kis-Küküllő, Nagy-Küküllő, Háromszék.⁸⁶ A megye területét szintén érintette az elemi oktatásról szóló, 1924. július 26-án elfogadott törvény 159-es paragrafusa, amely kultúrzóna létesítéséről intézkedik azon a területeken, ahol nemzeti kisebbség élt jelentősebb számban.⁸⁷ A kultúrzónába érkező román tanítók jelentős anyagi előnyt élveztek, cserébe feladatuk a román nyelv, kultúra terjesztése, a más nemzetiségűek asszimilációjának elősegítése volt.

Az új közigazgatási törvény elfogadása után az időközi megyei és községi bizottságok tovább működtek. A megyei székhelyek és a megyei költségvetés elfogadása a Belügyminisztérium hatáskörében maradt, amíg a rendes tanácsok meg nem alakultak. A községek és városok költségvetésének elfogadása az időközi megyei bizottság feladatkörébe került.⁸⁸ A Belügyminisztérium 1926. január 25-i rendelete alap-

83 Az udvarhelyi járás ketté osztása. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. április 4.) 15.

84 Prefectura județului Odorhei. In: *Monitorul oficial al județului Odorhei* (a továbbiakban MOJO), 24. (4 martie 1926) 9.

85 Ordonanțe de caracter general. In: *MOJO*, 24. (18 martie 1926) 11.

86 Ordonanțe de caracter general... 18. In: *GOJO*, 22. (1 februarie 1924) 3.

87 Balogh Júlia: *Az erdélyi hatalomváltás és a magyar közoktatás 1918–1928*. Budapest, 1996. 64.

88 Ordonanțe de caracter general... 8. In: *MOJO*, 22. (14 ianuarie 1926) 2.

ján Gheorghe Andreiaș prefektus február 19-re kiírta a városi és községi választások időpontját. Udvarhely lakossága 15 tanácsost és 5 póttagot, a községek településenként 9 tanácsost és 3 póttagot választottak. A választások után, 1926. március 3–5. között kellett megalakuljanak Székelyudvarhely és a községek tanácsai.⁸⁹ A közigazgatási törvény szerint az adott községben jog szerinti tanácsosok: az állami oktatás rangidőse, a legnagyobb számú vallási felekezet lelkésze, a közegészségügy, állategészségügy és a közmunkaügy legmagasabb beosztású személye. A megyeközpontban a jog szerinti képviselők közé tartoztak az agrár-, munka-, kereskedelmi és iparkamarák képviselői.

Az 1926. évi városi és községi választásokat megelőzően az Országos Magyar Párt vezetősége megegyezett a liberális kormánnyal a közigazgatási választásokra vonatkozóan, így mindenütt közös listát állítottak. Ezen listák személyei kerültek be a tanácsokba. Székelyudvarhelyen a NLP–OMP közös listája a leadott 1168 szavazatból 798-at kapott, az ellenzék 338-at, érvénytelen volt 32 szavazat. Így az ellenzék három rendes és egy póttagja is bekerült a tanácsosok közé.⁹⁰ A székelyudvarhelyi testületbe egy román személy került be.⁹¹ A városi tanács végül március 26-án alakult meg, polgármesternek Emil F. Negruțiu választották újra.⁹²

1926 tavaszán Averescu tábornok, a néppárt vezetője alakított kormányt, ami prefektusváltást eredményezett a megye élén. Gheorghe Andreiaș prefektus kétéves tevékenysége 1926. április 2-án véget ért, utóda Vlad Spătaru⁹³ lett, akitől – mint bánsági származású személytől –

89 Ordonanțe de caracter general... 28. In: *MOJO*, 24. (28 ianuarie 1926) 4.

90 Választási eredmények. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. február 21.) 9.

91 A székelyudvarhelyi városi tanács tagjai: Emil F. Negruțiu, Tamás Albert, Papp Z. Endre, id. Kassay F. Dénes, Kiss István, Csiki Albert, Szöllösi Dénes, dr. Gönczy Gábor, dr. Szigethy Dénes, Varró Elek, Hann József, Tompa László, Forró Géza, Novák Dávid, Bogáthy Lajos. Póttagok: Bodrogi Balázs, Orbán Domokos, dr. Becsek Aladár, Haáz F. Rezső, dr. Ferencz Balázs. Lásd: Választási eredmények. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. február 21.) 9.

92 Az új városi tanács... In: *Székely Közélet*, 9. (1926. március 28.) 14.

93 Vlad Spătaru kiválóan beszélt magyarul és németül, az egykori közös osztrák–magyar hadsereg tisztje, 3 évet tanult Münchenben festészetet, birtoka volt Torján. Lásd: A vármegye új prefektusának. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. április 11.) 16.

a helyi magyarság sokat remélt. Első intézkedései közé tartozott a hősök sírját gondozó országos egyesület megyei tagozatának újralakítása.⁹⁴ A megye székhelyének közigazgatási életét 1926 áprilisában belügyminiszteri vizsgálat borzolta. Kötelesség elhanyagolásával vádolták a polgármestert és a városi tanácsot.⁹⁵ A polgármester 1926 májusában kénytelen volt lemondani, helyettes polgármesternek Tamás Albert tanácsost nevezték ki.⁹⁶ Június 6-án a városi tanács Voszka István ügyészt jelölte polgármesternek, aki azonban rövid időn belül visszalépett a tisztségtől, így tovább folytatódott az udvarhelyi polgármesteri tisztség körüli harc.⁹⁷

A helyi közigazgatás felső fórumát képviselő megyei tanács megválasztását 1926. június 4-re tűzték ki. A belügyminisztériumi rendelet alapján Udvarhely megye élére 24 tanácsost és 8 póttagot lehetett választani.⁹⁸ A választásokat végül nem tartották meg Udvarhely megyében, mert sikerült a pártoknak megegyezni a tanácsosi listában. 1926. június 20-án sor került a testület alakuló gyűlésére, a megválasztott 23 tanácsosból és egy póttagból két személy román származású, jog szerinti tanácsos 4, melyből 3 román és egy magyar.⁹⁹ Az alakuló gyűlésen megválasztották a szakbizottságokat. A megyei tanács elnöke Jodál Gábor lett. A gyűlésen azonban vita alakult ki: a román tanácsosok a volt prefektus, Gheorghe Andreiaș irányításával tartózkodtak a szavazásoktól, mert a helyi románság szerintük nem kapott elegendő helyet a tanácsban és a szakbizottságokban, így a román elem nincs megfelelően képviselve a közigazgatásban annak ellenére, hogy az román!¹⁰⁰ A megyei tanácsot a

94 A hősök sírja. In: *Hargita*, 2. (1926. július 15.) 29.

95 A városi vizsgálat ügye. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. április 27.) 17.

96 A városi tanácsnál. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. május 30.) 24.

97 A polgármester. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. június 13.) 26.

98 Ordonanța nr. 4599. In: *MOJO*, 24. (20 mai 1926) 20.

99 Román Nemzeti Levéltár Hargita megyei Hivatala (a továbbiakban RNLHmH), Fond 43. 362. dosszié. Prefectura Jud. Odorheiu (Udvarhely Megye Főispáni Hivatala, a továbbiakban PJO). Procesele verbale ale consiliului județean al județului Odorheiu (Udvarhely Megye Tanácsának jegyzőkönyve, a továbbiakban PCJO) 20 iunie 1926–19 mai 1930. 1.

100 Uo. Fond 43. 362. dosszié. PJO PCJO 20 iunie 1926–19 mai 1930. 5.

prefektus nem hívta össze, pedig a törvény szerint ezt legkevesebb hivatonta egyszer meg kellett volna tenni.¹⁰¹

A helybeli románság a prefektus támogatását maga mögött tudva megpróbálta keresztülvinni a román polgármester választását Székelyudvarhelyen. Hosszas vita után polgármesternek választották Ioan Metea mérnököt.¹⁰² A választást azonban a helyi magyar párt megfellebbezte. Metea ellen bünvádi eljárás kezdődött fával való üzérkedés miatt. Meteat csak a román tanácsosok szavazták meg, a magyar tanácsosok kivonultak vagy tartózkodtak a szavazástól.¹⁰³ Metea polgármesteriségének idejében, 1926. augusztus 10-én a prefektus feleségének, Ghica hercegnőnek a meghívására került sor Mária román királyné Udvarhely megyei látogatására. A királyné látogatásából azonban újabb helyi vita alakult ki a prefektus, a polgármester, illetve a magyar párt helyi vezetői között. Mária királyné a látogatása során Székelyudvarhelyt két alkalommal is fogadta a helyi politikai elit képviselőit, az egyházak és egyesületek küldöttségeit.¹⁰⁴ A délutáni fogadáson nem vett részt dr. Sebesi János országgyűlési képviselő és több helyi magyar politikus, azzal indokolva távolmaradásukat, hogy nem voltak személyesen meghívva a találkozóra. A helyi román vezetők szándékos távolmaradásnak tüntették fel a magyar politikusok hiányát. Az ügyről a bukaresti lapok is tudósítottak, megkérdőjelezve a helyi magyar elit lojalitását. A királyné látogatása körül kialakult ügy valójában a korábbi hetekben a polgármester választása körül kialakult vita folytatása, a helyi román és magyar elit közötti belső harc újabb állomása volt.¹⁰⁵

101 Miért nem fungál a vármegye állandó választmánya? In: *Székely Közélet*, 9. (1926. augusztus 22.)

102 Ioan Metea 1919-ben került Székelyudvarhelyre, a vármegye közéleti főnöke volt. 1921-ben feleségül vette Szentmarjay Margitot, a helyi állami polgári iskola tanítónőjét. 1926 nyarától az államépítészeti hivatal főnöke. Lásd: Házasság. In: *Székely Udvarhely*, 24. (1921. május 22.) 21.; Metea János a polgármester. In: *Hargita*, 2. (1926. július 15.) 29.

103 Sebesi János dr. nyílt levele. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. augusztus 8.) 34.

104 Mária királyné látogatása. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. augusztus 15.) 35.

105 A királyné-látogatás utóhangjai. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. szeptember 5.) 38.

A megyei tanácsülést hosszas huzavona után 1926. október 14-én hívták össze. Ezen központi kérdésként merült fel a magyar nyelv használata a közigazgatásban. Jodál Gábor, a megyei tanács elnöke kiemelte, hogy a közigazgatási törvény 398-as cikkelye lehetőséget ad arra, hogy a megyei tanács ülésein használják a magyar nyelvet, természetesen a román mellett. A megyei tanács javaslatára erről a kérdéstről memorandum készült, amelyet a felsőbb fórumoknak is elküldtek.¹⁰⁶ A megyei tanács munkáját folyamatosan hátráltatta, hogy a román tanácsosok megfellebezték egy-egy magyar tanácsos megválasztását, vagy azt, hogy a magyar nyelvet is használják az üléseken.

A törvény értelmében helyi szinten a központi hatalom képviselője a prefektus. A megye vezetésének fontos szerve a megyei állandó választmány, amely segítette a prefektust és az alprefektust a tanácsülések közti időszakban. 1926 végéig összesen 12 alkalommal gyűlt össze az állandó választmány, amelynek tagjai a prefektus és alispán kivételével mind magyarok voltak. 1926. október 19-én Udvarhely megye prefektusa rendeletben átadott bizonyos jogköröket az alispánnak. Az alispán tagja volt azon bizottságnak, amely jelölte a szolgabírákat, jegyzőket, járási titkárokat, amely javaslatot tett a megyei tisztviselők személyére. Tagja a Rekvirálás Vegyes Bizottságnak, közigazgatási vezetője a megyének. Az alispán hatáskörébe került a megyei szolgáltatások ellenőrzése, a törvények helyi szinten történő végrehajtása, a közigazgatási, technikai, egészségügyi és állategészségügyi jelentések aláírása. Ugyanígy a megyei, vicinális, községi utak ügyének ellenőrzése, a tisztviselők fegyelmi ügyének követése. Elfogadhatta a költségvetést 1926-ra.¹⁰⁷

1926 októberében leváltották a prefektust. Tompa László a *Székely Közélet* egy vezércikkében egy feltűnően gondozott, jó megjelenésű személynek írja le, aki megnyerő modorával kezdetben bizalmat ébresztett a megye lakosságában. Tevékenységét azonban nem fémjelzi maradandó alkotás, udvarhelyi jelenlétét közéleti tapasztalatlanság, könnyed befolyásolhatóság, hibás döntések jellemezték.¹⁰⁸ A prefektusváltással szín-

106 RNLHmH, Fond 43. 362. dosszié. PJO PCJO 20 iunie 1926–19 mai 1930. 16–17.

107 Prefectura județului Odorheiu 514. In: *MOJO*, 24. (28 octombrie 1926) 43.

108 Egy feltűnően... In: *Székely Közélet*, 9. (1926. október 31.) 46.

te egy időben Ioan Metea polgármester is beadta felmondását. Az új választások megtartásáig Tamás Albert¹⁰⁹ helyettes polgármesterként rendezte a város ügyeit.¹¹⁰

A megye élére 1926. október 25-én ideiglenesen Dimitre Cristea közigazgatási vezérfelügyelőt nevezte ki a belügyminiszter. Ő volt az első olyan prefektus, aki nem tudott magyarul és a Regátból származott.¹¹¹ De fél év múltán, az 1927-es év tavaszán az újabb kormányválság miatt kénytelen távozni, helyébe mindössze két hónapra Andreiu Gușu¹¹² került. A következő prefektus, Dimitrie Avram belügyminisztériumi igazgatósági tag még kevesebbet volt a megye élén, mindössze 20 napot.¹¹³

1927. június 22-én új liberális kormány alakult, melynek következtében ismét váltás következett be a prefektusi tisztségben, egy év leforgása alatt már negyedszer. A folyamatos váltások után a megye élére újra Gheorghe Andreiaș került,¹¹⁴ egy olyan személy, akinek vezetése alatt korábban is zűrzavar, a hatalommal való visszaélés, a kapkodás, a korrupció uralkodott.

A változások ellenére az állandó választmány gyűléseit rendszeresen megtartották. 1927-ben összesen 36 esetben, 1928-ban 45 esetben,¹¹⁵

109 Tamás Albert (1858–1934) Bethlenfalván született, középiskoláit Székelyudvarhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, 1883-tól a székelyudvarhelyi katolikus gimnázium tanára, majd 1909–1928 között igazgatója. Soó Gáspárral együtt megírta Udvarhely vármegye földrajzát. Tevékenyen részt vett a város politikai életében, polgármester helyettes, városi tanácsos. Lásd: Tamás Albert. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. november 3.) 45.

110 Megint polgármester-választás előtt áll a város. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. október. 10.) 43.

111 Megérkezett az új prefektus. In: *Székely Közélet*, 9. (1926. október 31.) 46.

112 Andreiu Gușu brassói születésű. Az első világháborúban osztrák–magyar tüzértiszt. Lásd: Megérkezett az új prefektus. In: *Székely Közélet*, 10. (1927. április 17.) 16.

113 Új prefektus. In: *Székely Közélet*, 10. (1927. június 12.) 24.; Porces-verbal nr. 31. In: *MOJO*, 25. (23 iunie 1927) 25.

114 Készüljünk a választásokra. In: *Székely Közélet*, 10. (1927. június 26.) 26.

115 RNLHmH, Fond 43. 361. dosszié. PJO Procesele verbale de ședințe ale Delegațiunii Permanente jud. de la 21 ianuarie 1928–31 decembrie 1928.

1929-ben augusztusig, az interim korszak beköszöntéig 40 esetben¹¹⁶ hívták össze az állandó választmányi ülést. Itt döntöttek a helyi érdekű kérdésekről, az utakat érintő ügyekben, a községek tanácsának feloszlatásáról és megválasztásáról, a községek költségvetéséről, kocsmák bérletéről, az erdőkitermelésről stb.¹¹⁷ A választmány ülésein legtöbb esetben az alispán elnökölt, aki a prefektusok állandó változásai közepette sok esetben a megye tényleges vezetője volt. Az alispáni tisztséget 1927 júniusáig dr. Josif Pop, majd azt követően, hogy Andreiaș prefektus viszszakertült a megye élére, Szabó Gábor töltötte be.

Az 1927. október 14-ei megyei tanácsülésen felmerült a kisebb községek egyesítése. Így elhatározták Románhidegkút és Székelyhidegkút, valamint Bethlenfalva és Kadicsfalva egyesítését, Kis- és Nagyalambfalva áthelyezését az Alsó-Küküllő járásból a keresztúri járásba.¹¹⁸

1928 elején a prefektúra részéről az a döntés született, hogy az Alsó-Küküllő és Felső-Küküllő járások székhelyét Székelyudvarhelyre helyezik át. A megyei tanács tagjai javasolták, hogy a prefektúra épületében működő Minerva nyomdát költöztessék ki, helyébe pedig költözzön be a két járás hivatala.¹¹⁹ A prefektus azonban ezt ellenezte, ugyanis érdekeltségei voltak a Minerva nyomdában. Így mindkét járás adminisztrációjának termeket béreltek a városban. Felső-Küküllő járás irodáit a Nistor Ioan iskolai tanfelügyelő birtokában lévő ingatlanba költöztették 12 000 lejés éves bérleti díjért.¹²⁰

A prefektus visszaéléseivel, diktatórikus magatartásával az Udvarhely megyei nemzeti liberális párton belül is szakadást okozott. 1927-től a megyében egy keresztúri és egy udvarhelyi pártvonal alakult ki. Az előbbieket többször jelezték, hogy nem tudnak együttműködni a prefektussal, kérte annak felmentését. 1928 szeptemberében Andreiaș prefektus elérte, hogy a párton belüli ellenfeleit: Tănăsescu megyei elnököt, Ébert

116 Ordonanțe de caracter general 376. In: *MOJO*, 27. (15 august 1929) 33.

117 RNLHmH, Fond 43. 361. dosszié. PJO Procesele verbale de ședințe ale Delegațiunii Permanente jud. de la 8 ianuarie 1927–31 decembrie 1927.

118 Uo.

119 Prefectura județului Odorhei. In: *MOJO*, 26. (2 februarie 1928) 5.; Prefectura județului Odorhei 79. In: *MOJO*, 26. (1 martie 1928) 9.

120 Proces-verbal 6. In: *MOJO*, 26. (15 martie 1928) 11.

Andrást, a szervezet főtitkárát és Ioan Metea választmányi tagot kizárják a pártból.¹²¹ A helyi liberális pártban zajló vitáról a *Hargita* meglehetősen szélszavúan tudósít. Nem véletlen, hiszen a sajátos román politikai rendszerben a prefektus cenzúrázta a megye lapját.¹²² De a prefektus visszaéléseiről, mulatozásairól már a fővárosi lapok is cikkeztek.¹²³ Ez megpecsételte a sorsát. Duca belügyminiszter Bukarestbe hívatta és kérte, hogy mondjon le. Hazatérve összehívta a főszolgabírákat, hogy dolgozzanak ki egy, a liberális központi vezetőséghez szóló feliratot, amit a jegyzőkön keresztül minél többen írjanak alá. A kérvényben a lakosság azt kérte, hogy továbbra is Andreiaș maradjon főispán. A jegyzők a lakosságot arra kényszerítették, hogy minél többen írják alá a feliratot, de a fáradozás hiábavaló volt. A Belügyminisztérium tudomást szerzett az eseményről és 1928. október első napjaiban utasította Cionca helyettes alispánt, hogy vegye át a perefektúrát az új főispán megérkezéséig.¹²⁴ A 1928 júniusától – azt követően, hogy Szabó Gábor alispán elhunyt – ezt a feladatkört átmenetileg szintén Macedon Cionca oklándi szolgabíró töltötte be.¹²⁵

Az új főispán, Ion Fărcășanu 1928. október 4-én került a megye élére, azonban mindössze egy hónapot töltött hivatalában, ugyanis 1928. november 4-én kénytelen átadni a megye irányítását Macedon Cionca alispánnak.¹²⁶

A régenstanács 1928. november 9-én Iuliu Maniut nevezte ki miniszterelnöknek és bízta meg kormányalakítással. A Maniu kormány egyik első intézkedése a cenzúra megszüntetése volt.¹²⁷

A megye élére 1928. november 16-án Balint Simon a szomszédos Nagy-Küküllő megye volt alispánja került, aki rendelkezett közigazgatási gyakorlattal.¹²⁸ Az új prefektus gesztusokat tett a helyi magyar lakosság irányába. Minden rendeletet magyar nyelven is közzé kellett, a fa-

121 Nagy szakadás az udvarhelyi liberális pártban. In: *Hargita*, 4. (1928. szeptember 27.) 39.

122 Szerkesztőségünkben. In: *Hargita*, 4. (1928. január 5.) 1.

123 A prefektus-változás megtörtént. In: *Hargita*, 4. (1928. október 4.) 40.

124 Uo.

125 Proces verbal... In: *MOJO*, 26. (18 iunie 1928) 26.

126 A prefekturáról. In: *Hargita*, 4. (1928. november 8.) 46.

127 A cenzura. In: *Hargita*, 4. (1928. december 2.) 53.

128 Personale, 484. In: *MOJO*, 26. (22 noiembrie 1928.) 47.

lusi tanácsülések, közigazgatási kihallgatások jegyzőkönyveit a román mellett magyarul is lehetett írni.¹²⁹ Kiáltványban fordult a lakossághoz, hogy ha jogaiban megsértették a tisztviselők, akkor forduljanak panaszszal a jegyzőkhöz vagy magához a prefektushoz. Elrendelte, hogy a hivatalokból távolítsák el a „*Csak románul szabad beszélni*” táblákat.¹³⁰ 1929 áprilisában a megyei főszolgabírókat felkérte, hogy a fegyelmi eljárásokat pártatlanul és szigorúan folytassák le, a járási vezetők tegyenek jelentést minden hónapban a járásuk ügyeiről. A jegyzők irodáiban magyarul is függesszék ki az adók, illetékek jegyzékét.¹³¹ 1929. február 1-jén, az év első megyei tanácsülésen a prefektus magyar nyelven köszöntötte az összegyűlt tanácsosokat, kijelentve, hogy magyarul mindenki tud, míg sokan nem értik rendesen az állam nyelvét, ezért a tanácskozás során a magyar nyelvet is lehet használni.¹³² A kormány döntésének értelmében 1929. január 14-től a megyei tanács tagja lehetett a jogügyi osztály vezetője, a megyeszékhely polgármestere és a Munka Kamara képviselője.¹³³ Így az 1929-es megyei tanácsülésekre 40 választott és hivatalból kinevezett személyt hívtak meg.¹³⁴ 1929 májusában Macedon Cionca helyettes alispán helyett kinevezték dr. Dumitru Frâncut, akire a prefektus rendeletileg bizonyos közigazgatási jogköröket, feladatokat ruházott.¹³⁵ 1929. május 29-től újrászervezték a megye rendőrségi központjait: bögözi, oklándi, zetelaki, keresztúri, erődszentgyörgyi, parajdi rendőrségi szekciók működtek ettől kezdve.¹³⁶

Az 1929-es év első heteit Victor Micu parajdi főszolgabíró ügye borzolta fel. Micu, kit 1925-ben neveztek ki a parajdi járás élére, hivatalos pénzeket sikkasztott el, az ellenőrzése alá tartozó községek közbirtokosságaitól fenyőfát, pénzt kért saját célra, önkényesen megvámolta a cséplőgép tulajdonosokat, több személyt megalázott, megvert.¹³⁷ 1929 áprili-

129 A magyar nyelv használata. In: *Hargita*, 4. (1928. november 29.) 52.

130 A szabad nyelvhasználat felé. In: *Hargita*, 5. (1929. április 11.) 15.

131 Intézkedés a megye érdekében. In: *Hargita*, 5. (1929. április 11.) 15.

132 RNLHmH, Fond 43. 362. dosszié. PCJO 20 iunie–19 mai 1930.

133 Uo.

134 Uo.

135 Prefectura județului Odorhei 227. In: *MOJO*, 27. (6 iunie 1929) 23.

136 Prefectura județului Odorhei 237. In: *MOJO*, 27. (6 iunie 1929) 23.

137 A parajdi járás jogos panaszai. In: *Hargita*, 5. (1929. január 31.) 5.

sában Micut áthelyezték az ágotai szolgabírószákhoz, a családja azonban Parajdon maradt, tovább használva a főszolgabírói hivatali lakást és felvette a lakástámogatást is. A parajdi új főszolgabírónak albrétben kellett laknia. Hosszas egyeztetés után, csak 1930 szeptemberében költözött ki a család a lakásból.¹³⁸ A fenti eset is érzékelteti a főszolgabírók önkényeskedését, kik sok esetben nem teljesítették a prefektus rendeleteit sem.

A Székelyudvarhely városi polgármesteri tisztség körül az 1920-as évek második felében sok vita volt a helyi magyar párt, illetve a helyi román elit és a mellettük felsorakozott magyar tisztviselők között. 1928. augusztus 15-én, hosszas vita után polgármesternek nevezték ki Gönczy Gábor ügyvédet. A város az 1920-as évek végén jelentős pénzügyi gondokkal küszködött, általánossá vált, hogy az éves költségvetést csak az év utolsó negyedében szavazták meg. Így például az 1927-es költségvetést novemberben, az 1928 évit október végén.¹³⁹ 1929. augusztus utolsó napjaiban feloszlatták a megyei, városi és községi tanácsokat, mindenütt időközi bizottságok vették át a vezetést. Az eredeti terv szerint ez csak egy pár hónapig tartott volna, míg életbe lép az új közigazgatási törvény.

Az 1929-es közigazgatási törvény és az interim (időközi) bizottságok korszaka (1929–1938)

A Maniu-kormány hatalomra kerülése után ismét felmerült a közigazgatás újjászervezése. A tervezet alapján a tanácsosokat 10 évre választották, a községi tanács 10 tagból és 5 póttagból állt, tagjai a hivatalnokok is. A községi választásokat a helyi közigazgatás vezette le. Választójoggal rendelkezett minden 25 évnél idősebb férfi, akinek rendes foglalkozása volt. A közigazgatási vezetésbe 30 évnél idősebb személyeket lehetett beválasztani. A polgármesteri széket életfogytiglan lehetett betölteni. A községekben a bírót az összes választó választotta külön összevetelen. Ha egy tanácsost felfüggesztettek, akkor az 10 év múlva volt

138 RNLHmH, Fond 43. 354. dosszié. PJO Proceșele verbale ale comisiilor interimare ale județului de la 8 ianuarie–14 decembrie 1932. 190.

139 A város pénzügyi nehézségei. In: *Hargita*, 5. (1929. január 24.) 4.

újraválasztható. A községi és megyei állandó választmányok tagjai nem fizetést, hanem napidíjat kaptak. A megyei közigazgatás feje az alispán, akárcsak régen. A városok vezetése a polgármester, a községé a jegyző kezébe került. Az országot kerületekre osztották, amelyeknek külön tanácsa, állandó választmánya volt. A kerületek vezetője az elnök, akinek miniszteri hatáskört terveztek.¹⁴⁰

1929 augusztusában a hivatalos közlönyben megjelent az erdélyi megyékben kinevezett bizottságok névsora, amelyek feladata az új közigazgatási törvény életbelépésének előkészítése volt. A Udvarhely megyében működő bizottság tagjai: Réty Imre, Ferencz Balázs ügyvéd, Maftai Ilie bankigazgató, Bálint József ügyvédjelölt voltak. A magyar párt helyi embereit nem vonták be.¹⁴¹

1929. augusztus 31-én megszerveződött Udvarhely Megye Időközi Bizottsága, amelynek tagjai: dr. Simion Bálint főispán, dr. Dumitru Frâncu alispán, dr. Vilhelm Peltzer titkár, Iuliu Laslo esperes, dr. Kálmán József ügyvéd, Octavian Dobrotă tanár, Cseke Sándor tulajdonos, Bálint János tulajdonos, Kiss Áron tulajdonos, Lőrinczi Dénes tulajdonos. Az ülésről hiányzott dr. Gheorghe Bărbat ügyvéd és Barabás Áron tulajdonos. A főispán rámutatott, hogy az 1925-ös közigazgatási törvény nem felel meg a modernkor követelményeinek, ezért szükséges a megreformálása. Az új kormány szükségét érezte egy új közigazgatási törvény létrehozásának.¹⁴² A járások esetében a törvénytervezet az 1886-os magyar törvényhez nyúlt vissza. Nagyobb járásokat szervezett, amelyek élére egy-egy főszolgabíró (primpretor) került volna, szükség szerint több szolgabíróval (pretor). A megyék esetében a törvénytervezet szélesebb körű autonómiát adott: a megyei közigazgatás feje az alispán, a prefektusnak a kormány képviselőjeként csak ellenőrző szerepe volna. A törvénytervezet lehetőséget adott volna arra, hogy több ügy helyi szinten intéződjön el. A prefektus kijelentette, hogy az időközi bizottságnak

140 Az új közigazgatás. In: *Hargita*, 5. (1929. január 10.) 2.

141 A közigazgatás átszervezése. In: *Székelly Közélet*, 12. (1929. augusztus 25.) 34.

142 RNLHmH, Fond 43. 351. dosszié. Procesele verbale de sedințele ale comisiunei interimare județeană (Megyei Időközi Bizottság üléseinek jegyzőkönyve, a továbbiakban PSCIJ) 31 auguste, a továbbiakban PSCIJ) 31 auguste 1929–30 decembrie 1929. 1.

öt hónapig kell ellátnia feladatait, és nem pártpolitikai alapon kell vezetnie a megyét, hanem a lakosság érdekei szerint.¹⁴³ A bizottság tagjai: 1. Közigazgatás, pénzügyi ügyek: Octavian Dobrotă; 2. Közmunka: dr. Kálmán József; 3. Gazdasági ügyek: Cseke Sándor; 4. Oktatás és vallási ügyek: Juliu Laslo; 5. Egészségügy: Lőrinczi Dénes. A technikai osztály által elvégzett munkálatokat felügyelő bizottság tagjai: dr. Kálmán József, Bálint János és dr. Vilhelm Peltzer megyei titkár voltak.¹⁴⁴ A bizottság minden szombaton délelőtt 10-től ülésezett.¹⁴⁵ 1929. október 29-én alispáncserére került sor: Fráncu volt alispánt Fogarasra, míg Fogarasból Octavian S. Simu volt prefektust Udvarhely vármegyébe helyezték.¹⁴⁶

Az új közigazgatási törvényt előkészítő bizottság Udvarhely megye új járási beosztását illetően tanácskozásokat folytatott. Az első terv szerint 3 járás jött volna létre: az Alsó- és Felső-Küküllő járásból alakult volna meg az udvarhelyi járás, amelyhez hozzá csatolták volna a megszűnő parajdi járást is Atyha és Etéd kivételével, amelyeket az erdőszentgyörgyi járással együtt a keresztúri járáshoz csatoltak volna. Az oklándi járáshoz Szentegyházsfalu, Kápolnásfalu, Kányád, Jásfalva, Petek, Ábránfalva, Szentlászló, Telekfalva és Sándortelke községeket terveztek csatolni.

A másik terv szerint a megye két járásból állna: az udvarhelyi járás 78 községgel és a keresztúri járás 62 községgel.¹⁴⁷ Nagyközségek alakításával 128 falu vesztené el önállóságát, melyeket 34 körközségbe osztanak be.¹⁴⁸ Bethlenfalva község úgy döntött 1929 szeptemberében, hogy nem csatlakozik Székelyudvarhelyhez.¹⁴⁹ A létező jegyzői körzetekben is változást terveztek, mely szerint a két Solymos és a két Hidegkút Székelyandrásfalvához tartozna.¹⁵⁰

143 Uo. 2.

144 Uo. 3.

145 Uo.

146 Ştiri personale. In: *MOJO*, 27. (7 noiembrie 1929) 45.

147 Új járás-beosztások. In: *Székely Közélet*, 12. (1929. szeptember 15.) 37.

148 Hogyan megy a vármegye közigazgatási szervezése. In: *Székely Közélet*, 12. (1929. szeptember 22.) 38.

149 Bethlenfalva nem csatlakozik. In: *Székely Közélet*, 12. (1929. szeptember 15.) 37.

150 Hogyan megy a vármegye közigazgatási szervezése. In: *Székely Közélet*, 12. (1929. szeptember 22.) 38.

Az új közigazgatási törvény a községi, városi tanácsstagok választásánál a nők egy részét választójoggal ruházta fel: szavazati joga volt minden 21 évet betöltött nőnek, aki román állampolgár, legalább 4 középiskolai osztályt vagy valamely szakiskolát végzett, állami, megyei, községi alkalmazott, hadiözvegy, valamilyen társadalmi, jótékony egyesület tagja.¹⁵¹

Az időközi bizottság végül úgy döntött, hogy a 145 községből álló vármegyét 52 községbe szervezi meg. Ennek alapján 17 önálló község lett, a többi 128 községet kisebb-nagyobb csoportokba 35 körközségbe osztották be. 1930. január 1-jétől meghatározták a települések választott tanácsosainak számát.¹⁵² A megyei tanács 30 tagból, a megyeközpont Székelyudvarhely tanácsa 18 főből állhatott. A településeké a lakosok száma alapján 6–14 fő között volt.¹⁵³ Összesen 86 település rendelkezett vezető tanáccsal.¹⁵⁴

A községeket négy járásba osztották: 1. az udvarhelyi járás Alsó- és Felső-Küküllő járásból, kivéve a két Oláhfalut, melyeket Oklándhoz csatoltak; 2. az oklándi járás a korábbi községekkel és a két Oláhfaluval; 3. a keresztúri járás Etéd nélkül; 4. a parajdi járás a hozzácsatolt Etéddel.¹⁵⁵ 1930-ban a járások vezetői (3 magyar és egy román): Sándor Ernő az udvarhelyi, Felszeghy Mihály a keresztúri, Macedon Cionca az oklándi, Bíró Dénes a parajdi járásban.¹⁵⁶

1929-től a székely megyék és települések közigazgatási vezetése ügynevezett időközi bizottságok kezébe került. A törvény szerint e bizottságok a megye vagy a települések különböző szakmai csoportosulásainak tagjaiból lettek kiválasztva, valójában a helyi román tisztviselők, tanítók, illetve a hozzájuk közel álló magyar nemzetiségű személyekből álltak.

151 A nőt. In: *Székely Közélet*, 12. (1929. szeptember 22.) 38.

152 Ordonanțe de caracter general... 594. In: *MOJO*, 27. (19 decembrie 1929) 51.

153 Uo.

154 Uo.

155 A megye új beosztása. In: *Székely Közélet*, 12. (1929. december 8.) 49.

156 A főszolgabírák új beosztása. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. február 2.) 6.

1929 szeptemberében a megyeközpont városi tanácsát is feloszlatták, lemondatták a polgármestert, dr. Gönczy Gábort. A város irányítása időközi bizottság kezébe került, amelynek elnöke Réty Imre,¹⁵⁷ tagjai Maftei Ilie, Lengyel István, Gáspár József és Sándor Pál voltak.¹⁵⁸ Réty Imre személyében a megye és a város egyik leginkább vitatott személyisége kerül Székelyudvarhely élére.

1929. december 31-én Iuliu Maniu kormányfő és ideiglenes belügyminiszter 1930. február 5-re kiírta a megyei tanácsok választásának időpontját.¹⁵⁹ Az Udvarhely megyei választási iroda 13 választási körzetet alakított ki a megyében.¹⁶⁰ A prefektus Székelyudvarhely, a megye községei, illetve csoporttelepülései tanácsának, polgármestereinek, alpolgármestereinek és a községi pénztárosoknak a megválasztását 1930. március első heteire rendelte el.¹⁶¹

A választásokat megelőzően sikertelen tárgyalások zajlottak az Országos Magyar Párt és a Nemzeti Parasztpárt között. A megyei tanács választásánál az OMP elsöprő sikert ért el, a Nemzeti Parasztpárt nem tudta a 20%-ot elérni, így az OMP jelöltjei töltötték be az összes helyet.¹⁶² A megyei választás eredményeit a Nemzeti Parasztpárt megfellebbezte, azonban hosszas vita után mind a kolozsvári választási felülvizsgáló bizottság, mind a bukaresti bíróság az Országos Magyar Pártnak adott

157 Réty Imre (1892–1976) lapszerkesztő, szakíró, közíró. 1915–1925 között Temesváron a Csanádi Egyházmegyei Hatóság tisztviselője. 1926-ban kilépett az egyházból, Székelyudvarhelyre költözött. Részt vett a *Hargita* lap elindításában, amelynek később felelős, majd főszerkesztője. 1929–1933 között Székelyudvarhely polgármestere. 1928-ban megszervezte a Magyar Néppártot, később a Magyar Kisgazda Pártot, 1931-ben a Magyar Demokrata Pártot. A Nemzeti Parasztpárt helyi szervezetének alelnöke. 1932–1933-ban a Magyar Kisgazda Párt listáján képviselő a román parlamentben. 1945–1948 között Székelyudvarhely alpolgármestere. Lásd: <http://lexikon.kriterion.ro/szavak/3740/> (Letöltve: 1915. augusztus 24.)

158 A városi tanács. In: *Székely Közélet*, 12. (1929. szeptember 8.) 36.

159 Ordonanță 17. In: *MOJO*, 28. (16 ianuarie 1930) 3.

160 Ordonanță 18. In: *MOJO*, 28. (16 ianuarie 1930) 3.

161 Prefectura județului Odorhei. In: *MOJO*, 28. (30 ianuarie 1930) 5.

162 Döntött Udvarhely megye. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. február 6.) 7.

igazat.¹⁶³ Így csak a magyar tanácsosokból alakult meg a megyei tanács 1930. június 2-án.¹⁶⁴ A megyei tanács megalakulását azonban rövid időn belül megfellebbezték, arra hivatkozva, hogy szabálytalanul lett összehívva, a magyar tanácsosok az esküt magyarul tették le, nem került sor a főjegyző és főmérnök megválasztására.¹⁶⁵ A városi mérnököt, Török Arthurt királyi rendelettel nevezték ki, ami nagy megdöbbenést okozott, ugyanis törvény szerint ezt a tisztséget a megyei tanács választás útján tölthette be, tehát a döntés a megye önkormányzati jogát sértette.¹⁶⁶ 1930. augusztus 7-én a bukaresti központi felülvizsgáló bizottság ismét azt a döntést hozta, hogy a megyei tanács megalakulása jogerős.¹⁶⁷ 1930. szeptember 2-án dr. Sebesi Ákos mint a megyei tanács választmányi elnöke, a megye alispánja letette a hivatalos esküt. Az ünnepélyt követően a megyei tanács állandó választmánya vizsgálat alá vette a megyei és községi költségvetést. Kiderült, hogy sem a megyének, sem községeknek nincs jóváhagyott költségvetése. A megyénél 2 millió 800 lej államsegély dacára olyan költségvetés van, amelyben 4 millió 600 lejre nincs fedezet. Első körben ezt sikerült 1 millió 200 lejjel csökkenteni.¹⁶⁸

A megyei időközi bizottság megszűnt a megyei tanács működésének kezdetével. Az időközi bizottság 1929-ben 19, 1930-ban 34 alkalommal ülésezett, de tagjai olyan személyek voltak, akik román pártszemponatoknak és Virgil Solomon Udvarhely megyei Nemzeti Parasztpárti képviselő egyéni érdekeinek feleltek meg. Tevékenységüket a kapkodás jellemezte.¹⁶⁹

1930 őszéig 124 község kérte önállósága visszaállítását a megyei tanácsnál. Ezek olyan települések voltak, amelyek önállóságukat az idő-

163 A megyetanács-választás... In: *Székely Közélet*, 13. (1930. május 10.) 22.

164 Megalakult a megyetanács. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. június 8.) 26.

165 Megfellebbezték. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. június 15.) 27.

166 Egy különös kinevezés. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. június 15.) 27.

167 Helybenhagyták a megyei tanács megalakulását. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. augusztus 10.) 34.

168 Beiktatás a vármegyeházán. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. szeptember 7.) 38.

169 A vármegyei interimár bizottság. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. szeptember 7.) 38.

közi bizottság idejében vesztették el.¹⁷⁰ A kolozsvári tartományi igazgatóság azonban nem engedélyezte az önállósodást, annak ellenére, hogy 1931 elejére már az egész országban csak Udvarhely megyében voltak körközségek.¹⁷¹ Végül 1931. április 17-én Hodor államtitkár rendeletben jelezte a megyének, hogy a községek visszakaphatják az önállóságukat.¹⁷²

1930. április 16-án újabb prefektusváltás történt: a megye élére Emil Pop kolozsvári ügyvédet nevezték ki.¹⁷³ Az 1930-as székelyudvarhelyi helyhatósági választást az OMP nyerte meg, de a 12 magyarpárti tanácsos mellett 6 nemzeti parasztpárti és Réty-párti személy jutott be a városi tanácsba. A választást azonban a magyar párt megfellebbezte, mert visszaéléseket tapasztalt.¹⁷⁴ Végül több hónap után, 1930. július 19-én sikerült összehívni a városi tanács alakuló gyűlését, amely azonban botrányba fulladt. A magyar párt képviselői sérelmezték, hogy a városi tanács jog szerinti tagjaiból többen más megyéből származnak, a magyar felekezeti iskolák részéről pedig Ioan Mizgan óraadó román tanárt nevezték ki képviselőnek.¹⁷⁵ A jog szerinti tanácsosokkal együtt a városi tanács tagjainak száma 26 lett, melyből 12 választott és egy jog szerinti magyar tanácsos. A tanácsülésen kirobbant botrány miatt a magyar tanácsosok beadták felmondásukat.¹⁷⁶ A kolozsvári kormányigazgatóság 1930. december 4-én elrendelte a városi tanács feloszlatását.¹⁷⁷ A város vezetése így az időközi bizottság kezében volt továbbra is. Réty Imrét, a bizottság elnökét 1930. november 6-án kinevezték polgármesternek.¹⁷⁸ A következő években ugyan kiírták a helyhatósági választásokat, de nem

170 A községek önállósága. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. október 19.) 44.

171 A megyetanács közgyűlése. In: *Székely Közélet*, 14. (1931. április 4.) 14.

172 Végre visszakapják... In: *Székely Közélet*, 14. (1931. április 25.) 17.

173 Știri personale 196. In: *MOJO*, 28. (1 mai 1930) 18.

174 A városi választás eredménye. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. március 16.)

175 A városi tanács jogszerinti tagjait. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. április 13.) 18.

176 Hogy gyakorolhatja önkormányzati jogát egy székely város. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. július 27.) 32.

177 Feloszlatták a városi tanácsot. In: *Székely Közélet*, 13. (1930. december 7.) 51.

178 Administrația județului Odorheiu, 531. In: *MOJO*, 28. (6 noiembrie 1930) 45.

sikerült megalakítani a megyeközpontban a városi tanácsot, így az 1930-as évek első felére vonatkozóan az időközi bizottságok korszakáról beszélhetünk.

A megyei tanács működését megzavarta az újabb országos belpolitikai válság, ami egy újabb változási hullámot indított el. 1931 áprilisában megalakult az új Iorga-kormány, így Emil Pop ügyvéd helyét Popa Traian marosvásárhelyi iskolaigazgató foglalta el a prefektusi székben.¹⁷⁹ Rövid időn belül azonban leváltották és dr. Vasile Cupărescu¹⁸⁰ kolozsvári ügyvéd, marosvásárhelyi volt prefektus érkezett a megye élére.¹⁸¹ A kormányváltás egyben új választások kiírását is jelentette. 1931. május 11-én megszüntették a megyei tanácselnöki tisztséget, majd július 17-én feloszlatták a megyei és városi tanácsokat. A helyi közigazgatás irányítása az időközi bizottságok kezébe került.¹⁸² A Iorga-kormány további közigazgatási módosításokat eszközölt: megszüntette a tartományi igazgatói állásokat, melyek helyett vezérfelügyelőket neveztek ki. Az alispáni állásokat prefektúra igazgatói állásokká alakították. Udvarhely megye első prefektúra igazgatója Pop Sever¹⁸³ lett. A megye települései 52 körjegyzőségbe voltak szervezve, azonban költségmegtakarítás miatt 1931-ben számukat 44-re csökkentették, így megszűntek Agyagfalva, Atyha, Bikafalva, Csókfalva, Felsősófalva, Küsmöd, Kibéd, Kőröspatak, Pálfalva,

179 Noul prefect. In: *Secuimea*, 1. (1 mai 1931) 10.

180 Dr. Vasile Cupărescu kolozsvári ügyvéd, marosvásárhelyi volt prefektus. 36 évesen lett Udvarhely megyei prefektus. Bécsben született egy román orvosi családban. Bécsben tanult és a Románia Jună Egyesület tagja volt. Lásd: D-l prefect Dr. V. Cupărescu vorbește „Secuimii”. In: *Secuimea*, 1. (15 mai 1931) 12.

181 Uo.

182 Feloszlatták a vármegyei tanácsot. In: *Székely Közélet*, 14. (1931. július 25.) 30.

183 Pop Sever korábban nagyváradi alispán. 1919–1920 között a Horea katonai egységgel járt Székelyudvarhelyen, az osztrák–magyar hadsereg katonája az első világháborúban. Lásd: Informațiuni. In: *Secuimea*, 1. (7 august 1931) 24.; A prefecturái igazgatókat... In: *Székely Közélet*, 14. (1931. július 25.) 30.

Rugonfalva, Siklód jegyzőségek.¹⁸⁴ A prefektus több településen fiatal, tapasztalatlan román jegyzőket nevezett ki. Így például Gh. Pașteat Vargyasra, V. Crișant Petekre, Ioan Cismașiuț Ujszékelyre, Octavian Funariuț Firtosra, Ioan Pușcașiuț Szentmártonba.¹⁸⁵ Eközben több magyar jegyző állás nélkül volt.

1932. június 10-én a megye élére Gheorghe Bărbat¹⁸⁶ román ügyvéd kapott kinevezést.¹⁸⁷ A személyi változás kihatással volt a megye közigazgatására. A távozott prefektus által kinevezett fiatal román jegyzők közül többen problémája volt az ügyészséggel. Így például a nagygalambfalvi jegyző nyugtákat hamisított, felfüggesztették, ezért öngyilkosságot követett el. Ezért Bărbat prefektus visszahelyezte a régi jegyzőt, Szaniszló Imrét.¹⁸⁸ A megszüntetett jegyzőségek közül újjászervezték a felsősófalvi, bikafalvi, pálfalvi és küsmödi jegyzőségeket, így az Udvarhely megyei jegyzőségek száma 48-ra emelkedett.¹⁸⁹

A helyhatósági választásokat több mint egy éves interim vezetés után, 1932 végén ismét kiírták.¹⁹⁰ A választások előtt úgy tűnt, hogy ez esetben sikerül megegyezésre jutni az OMP-nek a Nemzeti Liberális Párt helyi tagozatával. Ennek értelmében a liberális pártnak 10, a magyar pártnak 20 hely jutott volna. A liberálisoké lett volna egy alelnöki és egy választmányi hely, a többi a magyar párté.¹⁹¹ Az alakuló gyűlés december 21-én azonban botrányba fulladt, mert a liberális párt plusz helyeket kért a magyar párttól, és miután az utóbbi erre nem volt hajlandó, a liberá-

184 Változások a jegyzőségekben. In: *Székely Közélet*, 14. (1931. szeptember 26.) 39.

185 Informațiuni. In: *Secuimea*, 2. (1932. június 12.) 64.

186 Gheorghe Bărbat az impériumváltást követően került a városba ügyvédként. A Fogaras megyei Kissárkányról származott. A Nemzeti Parasztpárt tagja. 1933 decemberében Bécsben halt meg 40 éves korában. Lásd: Meghalt dr. Bărbat György volt prefectus. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. január 6.) 1., Barbat György temetése. In: *Hargita*, 10. (1934. január 11.) 2.

187 Știri personale. In: *MOJO*, 30. (16 június 1932) 24.

188 Az új jegyzők. In: *Hargita*, 8. (1932. június 16.) 24.; Öngyilkos lett a nagygalambfalvi jegyző. In: *Hargita*, 8. (1932. június 16.) 24.

189 Deciziune 922. In: *MOJO*, 30. (25 auguszt 1932) 34.

190 Ordonanța 16821. In: *MOJO*, 30. (3 november 1932) 44.

191 Az új megyei tanács. In: *Hargita*, 8. (1932. december 1.) 48.

lisok a prefektus utasítására kivonultak az ülésről. Az együtt maradt 20 magyar tanácsos letette az esküt és megalakultnak jelentette ki a megyei tanácsot.¹⁹² A megyei tanács megalakulását megfellebbezte a prefektus. Az 1933-as év a fellebbezésekkel telt el, a megye vezetése továbbra is az időközi bizottság kezében maradt. A megye időközi bizottságában többnyire román személyek voltak. Az 1933-as évre megszavazott költségvetésben még hangsúlyozottabban megfogalmazódott a román érdekek támogatása. Pénzügyi segítyt adtak a *Secuimea* című helyi román hetilapnak és külön pénzt különítettek el a román nemzeti propaganda és kulturális értékek támogatására.¹⁹³

A megyei tanácshoz hasonló története volt Székelyudvarhely város tanácsának is. Az 1932. december 11-i választások eredményeként 9 magyar párti és 9 liberális párti tanácsos került be a városi tanácsba.¹⁹⁴ Az alakuló ülést az OMP megfellebbezte, majd újabb halasztásokra került sor, így tovább folytatódott a városi tanács interim korszaka. 1933 szeptemberében a belügyminiszter kinevezte Réty Imrét polgármesternek, helyettes polgármester Octavian M. Dobrotă lett.¹⁹⁵

Az 1933. május 3-i kormányrendelet hatályon kívül helyezte az 1932-es közigazgatási törvény módosítását, továbbá törvényerőre emelte az 1929-es közigazgatási törvény egyes paragrafusait. Ezért elrendelték a megyei, megyeszékhelyi, városi, községi tanácsok feloszlását.¹⁹⁶ A rendeletnek igazából nem volt hatása Udvarhely megyére, ahol amúgy is időközi bizottságok kezében volt a teljes közigazgatás irányítása. A Belügyminisztérium 1933. május 30-i rendelete azonban Udvarhely megye járásainak területét újból átalakította. Megszüntették a parajdi járást, a járáshoz tartozó településeket pedig szétosztották az udvarhelyi és kecsesvári járások között. A megye így három járásra tagolódott: udvarhe-

192 Megalakult a megyetanács. In: *Székely Közélet*, 15. (1932. december 24.) 53.

193 RNLHmH, Fond 43. 355. dosszié. PJO Procesele verbale ale comisiei interimare ale județului de la 20 ianuarie–16 decembrie 1933. 111.

194 Noii consilieri ai orașului Odorheiu. In: *Secuimea*, 2. (23 decembrie 1932) 84.

195 De la primărie. In: *Secuimea*, 3. (16 septembrie 1933) 106.

196 Ordin circular 169. In: *MOJO*, 31. (25 mai 1933) 21.

lyi járás 54 településsel, keresztúti járás 56, oklándi járás pedig 30 településsel.¹⁹⁷ A megye közigazgatási rendszere rövid időn belül ismét módosult, a Belügyminisztérium 10345/1933-as rendelete alapján 1933. október 4-től Udvarhely megye négy járásra tagolódott, ugyanis visszaállították az erdőszentgyörgyi járást.¹⁹⁸

Járas	Települések száma	Jegyzőségek száma
Keresztúri	33	10
Oklándi	32	13
Udvarhelyi	50	16
Erdőszentgyörgyi	25	9

1933 novemberében az Alexandru Vaida-Voevod-féle nemzeti parasztpárti kormány bukása és a liberálisok újbóli hatalomra kerülése prefektusváltással járt a megye élén. Az akkor már betegeskedő Gheorghe Bărbat helyett 1933. november 16-án a már ismert Gheorghe Andreiaș udvarhelyi ügyvéd került harmadszorra a megye élére.¹⁹⁹ Az új prefektus felmentette a korábbi megyei időközi bizottságot és újat nevezett ki. Az alispán helyére Emil Lissievici került.²⁰⁰ Az új időközi bizottság tagjainak nagy része román nemzetiségű volt, a magyar tagok pedig a Nemzeti Liberális Párt tagjai vagy szimpatizánsai közül kerültek ki. 1934. január 15-én a megyei időközi bizottság elítélte az I. G. Duca ellen elkövetett merényletet, részvétnyilvánító táviratot küldve az özvegynek.²⁰¹

197 Deciziune 188. In: *MOJO*, 31. (22 iunie 1933) 25.

198 Ordonanțe de caracter general... 351. In: *Buletinul oficial al județului Odorhei* (a továbbiakban *BOJO*), 31. (12 octombrie 1933) 41.

199 Ordonanțe... 394. In: *BOJO*, 31. (16 noiembrie 1933) 46.

200 Változások a kormányváltással kapcsolatban. In: *Hargita*, 9. (1933. december 7.) 44.

201 RNLHmH, Fond 43. 356. dosszié. PJO Procesele verbale ale comisiilor interimare județean pe 1934. 1.

A kereszturni idokozbi bizottsag²⁰² 1934. február 11-en tartott ulésén azt a határozatot hozta, hogy javasolja a miniszteriumnak Székelykeresztúr község nevének megváltoztatását I. G. Duca volt miniszterelnök nevére. A határozat ellen a község lakói fellebbezést nyújtottak be.²⁰³ 1934 áprilisában a kormány jóváhagyta, hogy az ország más 18 községe között Székelykeresztúr elnevezése is I. G. Duca legyen.²⁰⁴

A helyi közigazgatásra vonatkozóan újabb módosítás jelent meg 1934. március 17-én, melynek értelmében feloszlatták a megyei, városi és községi tanácsokat.²⁰⁵ Udvarhely megye esetében – néhány kisebb települést kivéve – mindenütt idokozbi bizottságok vezették a községeket, Székelyudvarhelyt és a megyét is. A törvényt módosítás értelmében a megye esetében 11, a városoknál 9, a községeknél 5 tagból álló idokozbi bizottság kezében volt az irányítás az újabb közigazgatási tanácsok megválasztásáig. A megválasztott tanácsok a községeknél 10, a városnál 18, a megyénél 24 tagból álltak. A községek és városok esetében nem volt állandó választmány, a községek esetében a bíró és albíró, a városoknál a polgármester és három alpolgármester hajtotta végre a tanács döntéseit. A tanácsosokat hat évre választották. A tanácsot csak a kolozsvári felülvizsgáló bizottság oszlatthatta fel.²⁰⁶ Hivatalból a községi tanács tagja egy lelkész, egy tanító, az orvos, az állatorvos, a mezőgazdász és az erdőgondnok, kiket a prefektus nevez ki. A községi bírót és albírót a tanács választotta meg.²⁰⁷ A megye járásainak felosztásában is változásra került sor: ismét létrehozták a parajdi járást 8 községgel, a megye járásainak száma ötre szaporodott.

202 A székelykeresztúri idokozbi bizottság tagjai: dr. Eugen Poștoiu elnök, Farkas Lajos, dr. Enea Roman, Horváth Sándor, Dumitru Todoran. Keresztúr tanácsát. In: *Hargita*, 10. (1934. február 9.) 6.

203 Keresztúr nevének megváltoztatása. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. február 24.) 8.

204 Keresztúr új neve. In: *Hargita*, 10. (1934. április 26.) 17.

205 RNLHmH, Fond 43. 356. dosszié. PJO Procesele verbale ale comisiie interimare județean pe 1934. 51.

206 A községek új vezetői. In: *Hargita*, 10. (1934. március 22.) 12.

207 Tudnivalók a községi választásokra. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. június 8.) 24.

Az 1934 márciusának végén megalakuló új megyei²⁰⁸ és városi²⁰⁹ időközi bizottságok összetétele azt jelezte, hogy a helyi magyar politikai elit még inkább kiszorult a megye és Székelyudvarhely vezetéséből. 1934-ben újabb magyar tisztviselők, jegyzők, vasúti munkások elbocsátására került sor.²¹⁰ A magyar tisztviselőknek újabb nyelvvizsgára kellett jelentkezni.²¹¹ A megyei és városi költségvetésből jelentős összegeket fordítottak ortodox templomok építésére, valamint a Székelyudvarhely főterén elbontott millenniumi oszlop helyébe felállítandó I. Ferdinánd király szobor elkészítésére. A szobor leleplezésére 1934. december 9-én került sor.²¹² Hosszas huzavona után Andreiaș prefektus 1934. október 29-én kitzúta a községi választások határnapjait, eszerint a megyében november 25-én, december 2-án és 9-én került volna sor a választásokra.²¹³

208 A megye új időközi bizottság 1934. március 27-én ült össze. Tagjai Peltzer Vilmos titkár, Todor Muică szenátor, Koncz András gyógyszerész, dr. Szöllösi Edmund ügyvéd, Gagy László alsóboldogfalvi birtokos, dr. Ioan Suciú közjegyző, Vass Adalbert gyógyszerész, Vintilă Knop, dr. Aurel Pop megyei főorvos, dr. Ferenczy Gábor keresztúri ügyvéd, Iuliu Laslo esperes, Emil Sânmărghitan parajdi ortodox lelkész. Jelen voltak még: Török Artur mérnök, Szöcs Tibor közigazgatási osztályvezető, Ioan Josof pénzügyigazgató. A prefektus helyettese dr. Ioan Suciú. RNLHmH, Fond 43. 356. dosszié. PJO Procesele verbale ale comisiiei interimare județean pe 1934. 51.

209 1934. március 26-án alakult meg a székelyudvarhelyi időközi bizottság: Hecser Kálmán elnök, Rusan Sebastian görögkeleti lelkész, Ion Steripopol líceumi igazgató, Mihail Constantinescu ügyvéd, Zsigmondovits Vilmos birtokos, Orbán Endre mészáros, Szabó András ny. igazgató, Lőrinczy János kereskedő, Banu Ioan tanár. Szabó András, Lőrinczy János és Orbán Endre magyar párti tanácsosok lemondtak tisztségükről. Lásd: A megyei és városi interimár-bizottságok kinevezése. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. március 31.) 13.; A városi interimár bizottság. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. április 7.) 14.

210 Udvarhelyszék hírei. In: *Hargita*, 12. (1933. február 13.) 3.

211 RNLHmH, Fond 43. 356. dosszié. PJO Procesele verbale ale comisiiei interimare județean pe 1934. 123.

212 Leleplezték I. Ferdinánd király szobrát. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. december 15.) 51.

213 Kiírták a községi választásokat. In: *Székely Közélet*, 17. (1934. november 3.) 45.

Ezek tényleges megtartására azonban több mint egy fél évig kellett várni. Több településen helyi közigazgatási választásokra 1935 júliusában került sor. Mindenütt csak egyetlen listát nyújtottak be, amit a járásbíró-ság minden választás nélkül megválasztottnak jelentett ki. Megyei, illetve megyeszékhelyi *választások* megtartására még így sem került sor.²¹⁴

A román parlament 1936. március 27-én új közigazgatási törvényt fogadott el, amely hatályon kívül helyezte az 1929-es törvényt és több ponton visszatért az 1925. évi liberális párti közigazgatási törvény előírásaihoz. Királyi rendeletre 1936. április 25-én új megyei és községi időközi bizottságokat neveztek ki. Az Udvarhely megyei új időközi bizottság alakuló gyűlésére 1936. május 9-én került sor,²¹⁵ többnyire a korábbi bizottságok tagjai kerültek bele.²¹⁶ Az új törvény szerint a nemzeti kisebbségek a megyei és a városi tanácsüléseken nem használhatták anyanyelvüket, a falusi tanácsüléseken meg volt engedve, de az elhangzottakat le kellett fordítani román nyelvre.²¹⁷

A községekben a tanácsosok száma 10, a városokban 18, a megyeszékhelyeken 28, a vármegyéknél 24, a törvényhatósági városoknál 36 volt. A kisebbségi egyházak csak a városnál és a vármegyénél jutottak jog szerinti képviselőhez, a felekezeti iskolák nem kaptak erre lehetőséget. A törvény bővítette a prefektus és polgármester jogkörét. A megyei tanácscon kívül, a prefektus mellett állandó választmány és a hivatalfőnökökből álló prefektusi tanács működött. A törvény értelmében, ha egy tanácsot feloszlattak, időközi bizottságot neveztek ki, amely legfeljebb négy hónapig működhetett. Ahol nem volt választott tanács, ott 1936. július 26-ig meg kellett tartani a választást. Az időközi bizottság falvakban

214 A közigazgatási választások. In: *Hargita*, 11. (1935. augusztus 1.) 16.

215 RNLHmH, Fond 43. 358. dosszié. PJO Procesoale verbale ale comisiiei interimar județean de la 9 ianuarie–31 decembrie 1936. 37.

216 Ion Steriopol liceumi igazgató, elnök, Szöllösi Ödön ügyvéd, alelnök, Teodor Muică ortodox esperes, szenátor, Mihail Constantinescu ügyvéd, képviselő, Sebastian Rusan ortodox lelkész, Emil Sânmărghișan ortodox lelkész, Knopp Vencel nagybirtokos, nyugdíjas tanár, Gagyi László tulajdonos és Koncz András gyógyszerész. RNLHmH, Fond 43. 358. dosszié. PJO Procesoale verbale ale comisiiei interimare județean de la 9 ianuarie–31 decembrie 1936. 37.

217 A kisebbségi nyelvek. In: *Hargita*, 12. (1936. április 2.) 5.

3, városokban 5, a megyeszékhelyeken 7, a vármegyéknél és törvényhatósági városoknál 9 tagú volt.²¹⁸ Az új közigazgatási törvényre hivatkozva több helyen a községi bírókat lemondatták, mert nem tudtak románul. Más helyeken a tanácsot mondatták le azon a címen, hogy valamelyik tanácsos nem érti az állam nyelvét.²¹⁹

Az új közigazgatási törvény értelmében 1936 nyarán ki kellett volna írni a helyhatósági választásokat, azonban a halogatások miatt az időközi bizottságok kezében maradt a helyi közigazgatás.²²⁰ A belügyminiszter 1936 októberében elrendelte, hogy a városok polgármesterei, a községek bírói, illetve a tanács tagjai kötelesek a tisztségüket jelző jelvényeket viselni. A jelvény nemzeti színű, középen az ország nagy címere, felette a jelvény tulajdonosának hivatali minősítése, alatta a megye megnevezése volt látható.²²¹ Belügyminiszteri rendeletre 1936. november 24-én jegyzőségek szerveződtek Köröspatak, Felsősfalva, Rugonfalva és Siklód településeken, így a megye jegyzőségeinek száma 54-re emelkedett.²²² A jegyzők etnikai összetételét vizsgálva, míg 1930-ban²²³ a megye területén létező 55 jegyzőség élén 42 magyar és 11 román jegyző volt, két hely pedig betöltetlen maradt, addig 1936-ban²²⁴ az 54 jegyzőség élén 8 magyar és 46 román jegyzőt találunk. 1937-ben még két jegyzőség szerveződött: Városfalván és Tordátfalván.²²⁵

A megye prefektusa, Gheorghe Andreiaș 1936. augusztus 2-án, 46 évesen váratlanul elhunyt, helyébe ideiglenesen Emil Lissievici kapott kinevezést.²²⁶ Az új prefektus személyéről hosszas vita alakult ki. A he-

218 Az új közigazgatási törvény. In: *Hargita*, 12. (1936. április 9.) 6.

219 Az új közigazgatási törvény. In: *Hargita*, 12. (1936. május 21.) 9.

220 A községi választások elhalasztása. In: *Székely Közélet*, 19. (1936. szeptember 19.) 38.

221 A városi és községi vezetők hivatalos jelvényei. In: *Székely Közélet*, 19. (1936. október 10.) 41.

222 Ordonanțe... 456. In: *Buletinul oficial al județului Odorheiu*, 34. (3 decembrie 1936) 49.

223 Tablou. In: *MOJO*, 28. (20 februarie 1930) 8.

224 Notarii. In: *Glas Românesc în Regiunea Secuizată*, 6. (17 decembrie 1936) 202.

225 Știri... 165, 166. In: *BOJO*, 35. (1 mai 1937) 11.

226 Udvarhely hírek. In: *Hargita*, 12. (1936. augusztus 6.) 14.

lyi románság véleménye megoszlott, a kormányon lévő liberális párt erdélyi származású személyt szeretett volna a megye élére állítani. Felmerült Ion Steriopol, a helyi román líceum igazgatójának neve is.²²⁷ A kormány azonban november 24-én úgy döntött, hogy a regáti származású, de már több éve Székelyudvarhelyen élő, illetve egy fél évet polgármesterként is tevékenykedő Mihai Constantinescu ügyvédet nevezi ki prefektusnak.²²⁸ Az alispáni tisztségben is cserére került sor: 1937. január 1-jétől Lissievici alispánt Cernăuți-ba helyezték, ahonnan Corneliu Popescu került Udvarhelyre.²²⁹

A városi időközi bizottságot, melynek tagjai többségben román nemzetiségűek voltak, 1934-től Hecser Kálmán vezette, kinek négy éven keresztül sikerült irányítani a várost. Polgármestersége ideje alatt modernizálták a város úthálózatát, tűzoltó laktanya létesült, a villanyáram szolgáltatást 24 órára növelték.²³⁰ A város magyar polgármestere és az új prefektus között a viszony hamar megromlott. Hecser Kálmán így jellemezte Constantinescu prefektust: „*András prefektus halála után, egy helybeli, Constantinescu ügyvéd lett a prefektus, egy tipikus regáti cigány, akinek a szavahihetősége, jelleme nagyon gyenge volt. Ez a városi tanácsba, tiltakozásom ellenére, a legsovénebb románt, Dobrotát nevezte ki, akivel működni nem tudtam és nem is akartam, és mivel a Sétatér és környékének a románok részére való kisajátítását nem tudtam megakadályozni, otthagytam a polgármesteri hivatalt, arról lemondtam és helyembe 1937. november 20-án egy románt kapott polgármesterként Székelyudvarhely városa.*”²³¹ A Belügyminisztérium 1937. november 19-

227 Politice. In: *Glas Românesc în Regiunea Secuizată*, 6. (23 septembrie 1936) 195.

228 Odorheiu-i hírek. In: *Hargita*, 12. (1936. december 3.) 20.; Kinevették az új prefektet. In: *Székely Közélet*, 19. (1936. november 28.) 48.; Instalarea noului prefect. In: *Glas Românesc în Regiunea Secuizată*, 6. (28 noiembrie 1936) 201.

229 Lissievici subprefect távozása. In: *Székely Közélet*, 20. (1937. január 1.) 1.

230 Ecsery Hecser Kálmán: *Zólyomtól Székelyudvarhelyig*. Székelyudvarhely, 2013. 88–89.

231 Uo. 87.

én új időközi bizottságot nevezett ki a város élére, amelynek elnöke Ion Steriopol, a román líceum igazgatója lett.²³²

Az 1937. december 20-i és 22-i parlamenti választásokon egyik párt sem érte el a szavazatok 40%-át, amely biztosíthatta volna a kormányalakításhoz szükséges többséget. Az uralkodó által kormányalakításra felkért személy Octavian Goga volt. Az új kormány 1937. december 28-i megalakulását²³³ követően a megyei prefektusokat leváltották. Udvarhely megye élére 1937. december 30-án dr. Liviu Baciú marosvásárhelyi ügyvéd került, a Nemzeti Keresztény Párt tagja.²³⁴ A belügyminiszter rendelete alapján 1938. január 6-án feloszlatták, majd ismét megalakultak az időközi bizottságok.²³⁵

A kormány a megyei időközi bizottság új vezetőjének Octavian M. Dobrotă újságíró-szerkesztőt nevezte ki,²³⁶ míg a székelyudvarhelyi bizottság élére január 15-én Andrei Crişan került.²³⁷ A megyei bizottságban három, míg a városiban mindössze egy személy volt magyar nemzeti-ségű. A közigazgatásból szinte teljesen kiszorult a magyarság. Az újonnan kinevezett prefektus 1938. január 20-án a helyhatósági választásokat a megye községeire nézve 1938. február 23–27-re írta ki.²³⁸ Azonban

232 Ordonanţe... 433. In: *BOJO*, 35. (1 decembrie 1937) 25.

233 Guvernul Octavian Goga. In: *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 8. (9 ianuarie 1938) 234.

234 Noul prefect. *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 8. (9 ianuarie 1938) 234.

235 Ordonanţe... 4. In: *BOJO*, 36. (20 ianuarie 1938) 2 bis.

236 A megyei időközi bizottság 1938. január 22-én tette le az esküt, tagjai: Octavian M. Dobrotă elnök, dr. Emanoil Popa alelnök. Tagok: prof. Marin Predescu, Mihail Constantinescu, Ioan Mureşan, Ioachim Nistor, Teodor Bilous, Markus András, Sütő József, Alexandru Gligor, Alexandru Boeriu, Izidor Ciugudean, Gheorghe Todoran lelkész, Kovács Károly és Gheorghe Bârsan. Comisia interimară a judeţului. In: *Gazeta Odorheiului*, 8. (26 ianuarie 1938) 246.

237 Székelyudvarhelyi időközi bizottság tagjai: A. Crişan elnök, Titu Prescurea alelnök, ügyvéd, G. Ivan lelkész, dr. A. Laslo, Tiberiu Suciú, Grigoriu kapitány, dr. Zaharie Nistor orvos, Ion Mihălescu, Mihai Suciú, Dumitru Ceteanu és Forró Géza. Noua comisie interimară a oraşului. In: *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 8. (18 ianuarie 1938) 235.

238 Ordonanţa 4. In: *BOJO*, 36. (20 ianuarie 1938) 2 bis.

a választások megtartására az újabb belpolitikai változások következtében nem került sor.

A királyi diktatúra évei (1938–1940)

Az Octavian Goga vezette kormány lemondása 1938. február 10-én és II. Károly román király diktatúrájának bevezetése a két világháború közti névleges román demokráciai végét jelentette. Az uralkodó az ortodox pátriárkát, Miron Cristea bízta meg egy nemzeti egységkormány megalakításával. Ugyanakkor ostromállapotot hirdetett ki, cenzúrát vezetett be, fölhatalmazta a hadsereget a közrend biztosítására.²³⁹ A vármegyék élére katonai személyek kerültek. Udvarhely prefektusát 1938. február 11-én leváltották, helyére Sorescu Caton²⁴⁰ alezredes került.²⁴¹ Egy pár nap múlva újabb változásra került sor, 1938. február 14-én Ioan Pleșoianu ezredes nevezték ki a prefektusi teendők ellátására.²⁴²

A királyi diktatúra bevezetésével egyidejűleg a korábban kinevezett időközi megyei, városi és községi bizottságokat feloszlatták.²⁴³ 1938. február 27-én ünnepélyes keretek között életbe lépett az ország új alkot-

239 Horváth Sz. Ferenc: *Elutasítás és alkalmazkodás között. A romániai magyar kisebbségi elit politikai stratégiái (1931–1940)*. Csíkszereda, 2007. 215.

240 Sorescu Caton (1893–1944). Ploiești születésű. A tiszti iskola elvégzését követően részt vett az 1913-as bulgáriai, majd 1916-os erdélyi hadjáratban. 1916-ban német hadifogságba került, 1918 nyarán tért vissza Romániába. 1919-ben részt vett a magyarországi hadjáratban. Elnyeri 1923-ban az őrnagyi, majd 1933-ban az alezredesi rangot. 1936. október 1.–1937. április 1. között a székelyudvarhelyi csendőrség parancsnoka. 1937-től a hegyvidékosokhoz került át, különböző katonai egységek parancsnoka. Részt vett a besszarábiai és az Odessza elfoglalásáért folytatott harcokban 1941-ben. Lásd: <http://eroiro1918.blogspot.ro/2008/11/general-de-brigad-caton-sorescu.html> (Letöltve: 2015. augusztus 24.)

241 A 21-a și 22-a schimbarea la prefectura Odorheiului. In: *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată* , 8. (17 februarie 1938) 238.

242 Uo.

243 Deciziune. In: *BOJO*, 36. (1 aprilie 1938) 7.

mánya, melynek 27. szakasza előírta, hogy a közhivatalok elnyerésénél tekintettel kell lenni a román nemzet többségi és államalkotó jellegére.²⁴⁴

1938. március 22-én átszervezték az Udvarhely megyei jegyzőségeket, ennek alapján 57 körjegyzőség jött létre:²⁴⁵

Járás	Települések száma	Jegyzőségek száma
Keresztúri	33	11
Oklándi	30	14
Udvarhelyi	49	17
Parajdi	8	6
Erdőszentgyörgyi	20	9

Az új közigazgatási törvény elfogadásáig a megyei időközi bizottság jogkörét a prefektus, illetve az alája rendelt hivatalnokok gyakorolták. A megyei közigazgatás ügymenetének végzésére bizottságok alakultak a prefektus vagy az alprefektus ellenőrzése alatt.²⁴⁶ Március 26-án a prefektus újabb nyelvvizsgát írt elő április 6-ra a magyar tisztviselőknek.²⁴⁷ A nyelvvizsga pontos eredményei nem ismertek, de több magyar tisztviselőt is elbocsátottak a román nyelv nem megfelelő ismeretére hivatkozva.²⁴⁸ A *Glasul Românesc* lap 1938 júliusának végén örömhírként tudósított arról, hogy a megyében már nincs olyan jegyző, aki nemzeti kisebbséghez tartozna.²⁴⁹

Az új alkotmányt új közigazgatási törvény egészítette ki, amelyet 1938. augusztus 13-án fogadtak el. A törvényt Armand Călinescu alkotta és azzal a céllal készült, hogy megszüntesse a közigazgatási törvény-

244 Mikó Imre: *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. dec. 1-től 1940. aug. 30-ig.* Budapest, 1941. 203.

245 Deciziune 59. In: *BOJO*, 36. (1 aprilie 1938) 7.

246 Ordonanțe 60. In: *BOJO*, 36. (1 aprilie 1938) 7.

247 Ordonanțe 61. In: *BOJO*, 36. (1 aprilie 1938) 7.

248 De altă pacoste. In: *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 8. (10 iulie 1938) 249.

249 Notarii minoritari. In: *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 8. (30 iulie 1938) 250.

kezés anarchiáját és mentesítse az államigazgatást a politikumtól.²⁵⁰ A törvény készítésekor eredetileg hét tartományt terveztek, amelyből végül tíz lett. Az első elképzelés szerint Erdélyt négyfelé szakították volna. Székelyföld három megyéjét, Csík, Háromszék és Udvarhely megyéket Brassó központhoz csatolták volna. A brassói tartományhoz azonban még hét moldvai és havasalföldi megye került volna.²⁵¹ A közigazgatási átszervezési tervekkel a helyi lapok is foglalkoztak. A román lapok leginkább a románság szerepének megerősítését várták a közigazgatási átszervezéstől. A *Gazeta Odorheiului* lapban M. Costache minél nagyobb számú katonaság telepítését javasolta a megyébe. Ugyanakkor javasolta az infrastruktúra fejlesztését, hogy Székelyudvarhely kereskedelmi és ipari központ lehessen.²⁵² 1938. május 1-jével ismét megkezdte működését a székelykeresztúri járási szolgabíróság, amelynek körzetébe 32 település tartozott.²⁵³

Az új közigazgatási törvény értelmében az országot tíz tartományra osztották, amelyek élén egy-egy királyi helytartó állt miniszterhelyettesi rangban. A tartományok kialakításánál nem vették figyelembe a történelmi határokat, úgy állították össze, hogy mindenütt biztosítva legyen a románok túlsúlya. Udvarhely, Alsó-Fehér, Torda-Aranyos, Maros-Torda, Csík, Fogaras, Nagy- és Kis-Küküllő, valamint Szeben megye a Maros tartományba kerültek Gyulafehérvár székhellyel.²⁵⁴ A tartomány vezető-

250 Mikó Imre: *i. m.* 214.

251 A székely nemzet mai helyzete. HRM PÁK Ms. 7651/31.

252 Se desființează județul? In: *Gazeta Odorheiului*, 8. (20 martie 1938) 250.

253 S-a reînființat judecătoria din I. G. Duca. In: *Gazeta Odorheiului*, 8. (7 mai 1938) 253.

254 Cristina Rîșcuța: Aspectele din viața și activitatea rezidentului Ținutului Mureș, Generalul Dănilă Papp (1867–1950). In: *Apulum*, 37. (2000) 2. 269.

je Dănilă Papp²⁵⁵ tábornok lett, aki 1940. szeptember 16-ig töltötte be ezt a tisztséget.²⁵⁶

A megye élén továbbra is Ioan Pleșoianu ezredes maradt. A törvény értelmében a prefektus a kormány és a Belügyminisztérium helyi képviselője, ki királyi rendelet által volt kinevezve. Ellenőrizte és összehangolta a helyi közigazgatási tisztviselők munkáját, havonta gyűléseket hívott össze, amelyen a szolgabírók és a különböző hivatali szakosztályok vezetői vettek részt.²⁵⁷ Az alispáni tisztséget elvileg megszüntették, azonban Udvarhely megyénél a királyi diktatúra időszakában alispánként szerepelt Corneliu Popescu. A megyeszékhelyek polgármestereit szintén királyi rendelettel nevezték ki. Székelyudvarhely irányítása ügyészek kezébe került, előbb Dumitru Vasile Ștefănescu, majd júliustól Traian Burtă ügyész lett kinevezve ideiglenesen.²⁵⁸

A korábbi években elkezdett építkezések közül több a királyi diktatúra éveiben fejeződött be a megye területén. 1938-ban átadták a székelyudvarhelyi csendőrség épületét,²⁵⁹ felszentelték a

255 Dănilă Papp (1868–1950) erdélyi román család tagja. Bécsben végezte a katonai iskoláit, részt vett az első világháborúban mint az Osztrák–Magyar Monarchia tisztje. Az erdélyi Kormányzótanács tagja volt. Tábornoki rangot kapott, 1930-ban tartalékba helyezték. 1938. augusztus 18-án kinevezték Maros tartomány helytartójának. 1944 után visszavonult. Nagyszébenben halt meg 82 éves korában. Lásd: Cristina Rîșcuța: Aspectele din viața și activitatea rezidentului Ținutului Mureș, Generalul Dănilă Papp (1867–1950). In: *Apulum*, 37. (2000) 2. 269–273.

256 Decrete regale. In: *Monitorul Oficial al Ținutului Mureș*, 3. (19 septembrie 1940) 38.

257 Györke Zoltan: Instituția prefecturii în perioada interbelică (1923–1938) Proiecții legislative. In: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 3. (2010). 93.

258 Actualități. In: *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 8. (10 iulie 1938) 249.

259 Inaugurarea noului local al Legiunii de Jandarmi. In: *Gazeta Odorheiului*, 8. (12 noiembrie 1938) 265.

székelyudvarhelyi,²⁶⁰ székelykeresztúri²⁶¹ ortodox templomokat. A megyében 12 egészségügyi központ létesült. Mindegyik központhoz 7–18 település tartozott. Létrejött négy egészségügyi elfekvő: Oklándon, Erdőszentgyörgyön, Olaszteleken és Székelyandrásfalván. Oklándon pedig közfürdő is létesült.²⁶²

Az 1940. augusztus 30-i bécsi döntést követően továbbra is fennmaradt a Maros Tartomány. 1940. szeptember 5-én döntés született, hogy engedélyezik Csík, Maros, Udvarhely megyék és Marosvásárhely város román közigazgatási személyzetének helycseréjét a román kézen maradt területek magyar személyzetével. Így pl. Sima Zoltán, a tartomány központi irodájának építészé helyet cserélt Udvarhely megye Lutic Aurelian építészével. Santei Olimpia gépírónőt az udvarhelyi prefektúráról áthelyezték a tartományi központba. Várad András, a Fogaras megyei igazgató Lie Ioan Udvarhely megyei igazgatóval cserélt.²⁶³ 1940. szeptember 4-én a tartomány területéről több jegyző kérte áthelyezését Dél-Erdélybe vagy Észak-Erdélybe.²⁶⁴ A bécsi döntés eredményeként Udvarhely megye déli peremtelepülései Romániánál maradtak. A román Belügyminisztérium 1940. szeptember 12-i rendelete alapján ezek a települések Nagy-Küküllő megyéhez lettek csatolva: Alsóboldogfalva, Szentersébet, Magyarfelek, Zsákod, Szederjes, Székelyandrásfalva, Új-székely és Újlak a segesvári járáshoz, Székelyderzs, Petek és Muzsna pedig a köhalmi járáshoz.²⁶⁵

260 Sfințirea bisericii ortodoxe din Odorheiul. In: *Gazeta Odorheiului*, 8. (31 decembrie 1938) 268.

261 Sfințirea bisericii ortodoxe din I. G. Duca. In: *Gazeta Odorheiului*, 8. (14 decembrie 1938) 267.

262 Opera muncii constructive. In: *Gazeta Odorheiului*, 8. (24 august 1938) 260.

263 Decrete regale. In: *Monitorul Oficial al Ținutului Mureș*, 3. (12 septembrie 1940) 37.

264 Deciziune. In: *Monitorul Oficial al Ținutului Mureș*, 3. (12 septembrie 1940) 37.

265 Deciziune. In: *Monitorul Oficial al Ținutului Mureș*, 3. (19 septembrie 1940) 38.

Összegzés

Az 1920–1940 közti időszakban 24 kormányváltásra került sor Romániában, melyek a helyi közigazgatásban is változást hoztak. Változtak a kormányok helyi közigazgatási képviselői, a prefektusok is, mivel a tisztséget a hatalmon lévő politikai pártok tagjai, vagy a helyi román elithez tartozó személyek töltötték be. Néhányuk rendelkezett közigazgatási tapasztalattal, mások csak kapcsolatrendszerüknek, nemzeti hovatartozásuknak köszönhetően nyerték el ezt a beosztást.

Udvarhely megye közigazgatás-történetében 1918 és 1940 között több szakaszt különíthetünk el:

1.) Az 1918–1920 közötti időszak az impériumváltás korszaka, amikor a román államhatalom minden eszközzel igyekezett a helyi magyar közigazgatás szereplőit behódolásra bírni. Megjelentek a román tisztviselők a megye területén, kik közül néhányan végig fontos szerepet játszottak a két világháború közti periódusban, például az oklándi szolgabíró, Macedon Cionca.

2) 1920–1925 közötti időszak az átmenet korszaka, mikor nem működtek a megyei, városi vagy községi választott tanácsok, de a közigazgatás tagjainak többsége magyar nemzetiségű volt, több esetben magyar polgármester állt Székelyudvarhely élén. A helyi magyarság igyekezett minél erőteljesebben jelen lenni a helyi döntések megszületésénél, a román tisztviselő személyzet többsége erdélyi, tudott magyarul, tehát nem voltak kommunikációs problémák.

3. 1926–1929 között a liberális közigazgatási törvénynek köszönhetően átalakult Udvarhely megye területe. Maros megyétől több települést csatoltak át, így létrejött az erdőszentgyörgyi járás. Megalakultak a megyei, városi és községi választott tanácsok. A magyar nyelv használata a közigazgatásban tilossá vált, sor került több magyar tisztviselő elbocsátására, felerősödött a helyi román és magyar elit közti verseny a fontosabb állások betöltéséért, de leginkább a székelyudvarhelyi polgármesteri állás került a célkeresztbe.

4. Az 1929–1937 közötti évek az időközi bizottságok korszaka. A megye és a megyeszékhely vezetése – rövid időszakokat leszámítva – időközi bizottságok kezébe került, melyek tagjai többnyire román nem-

zetiségűek, a magyar nemzetiségű tagok pedig a Réty Imre vezetete politikai csoportosulásból kerültek ki, akik a román pártokkal szövetkezve igyekeztek eredményt elérni a helyi magyar közösség érdekében. Ebben az időszakban jelentősen átalakult a községi jegyzők csoportjának nemzetiségi hovatartozása is, a magyarok száma rohamosan csökkent, 1938-ra már nem volt magyar nemzetiségű jegyző a megyében.

5. 1938–1940 között, a királyi diktatúra korszakában megszűntek az időközi bizottságok, így a helyi elit teljesen kiszorult a közigazgatásból, a katonai prefektusok és jogi végzettségű székelyudvarhelyi polgármesterek rendeletek által vezették a megyét és a megyeszékhelyet. A közigazgatás alkalmazottainak nemzetiségi összetétele román, nem erdélyi származásúak.

Az újabb impériumváltás a helyi magyar közösséget teljesen kiszorítva találta a helyi közigazgatásból. A 22 év román uralom helyi közigazgatás-történetét személycserék és áthelyezések sora, járások, jegyzőségek szervezése, majd megszüntetése, átalakítása jellemezte, mely zavart okozott a helyi közösségekben és nehezítette a közigazgatás normális működését. Ez hatással volt az élet minden területére.

I. Udvarhely megye főispánjai (1919–1940)

Főispán (prefektus)	Hivatalban töltött időszak	Nemzetisége
Valer Neamțu	1919–1920. április 1922. január 31.–1924.	román
Dr. Toma Cornea	1920. április–1922.	román
Gheorghe Crețu	1922. január 1.–1922. január 31.	román
Gheorghe Andreiaș	1924–1926. április 2. 1927. június 22.–1928. október 1933. november 16.–1936. augusztus 2.	román
Vlad Spătaru	1926. április 2.–1926. október 25.	román
Dimitrie Cristea	1926. október 25.–1927. március 31.	román
Andrei Gușu	1927. április 12.–1927. június 12.	román
Dimitrie I. Avram	1927. június 12.–1927. június 22.	román
Ion Fărcășanu	1928. október–1928. november 17.	román
Balint Simon	1928. november 17.–1930. április 16.	román
Emil Pop	1930. április 16.–1931. május 3.	román

Főispán (prefektus)	Hivatalban töltött időszak	Nemzetisége
Popa Traian	1931. május 3. –1931. május 14.	román
Dr. Vasile Cupărescu	1931. május 15.–1932. június 11.	román
Dr. Gheorghe Bărbat	1932. június 11.–1933. november 16.	román
Emil Lissievici	1936. augusztus 2.–1936. november 26.	román
Mihail Constantinescu	1936. november 26.–1937.	román
Liviu Baciu	1937. december 30.–1938. február 11.	román
Loc. Col. Sorescu Caton	1938. február 11.–1938. február 14.	román
Col. Ioan Pleșoianu	1938. február 14.–1940. május 24. 1940. július 10.–1940. augusztus 30.	román
Dr. Emil Pop	1940. május 24.–1940. július 10.	román

II. Udvarhely megye alispánjai (1920–1938)

Alispán	Hivatalban töltött időszak	Nemzetisége
Morvay Endre	1921. május–1921. június	magyar
Biró Dénes főjegyző	1921 1926. április–augusztus	magyar
Rauca Răuceanu Izidor	1922. február–március	zsidó, román
Szabó Gábor	1922. április–1926. szeptember 1927. június–1928. június 13.	magyar
Macedon Cionca oklándi főszolgabíró	1926. szeptember 1928. június 14–1929. május	román
Iosif Pop	1926. szeptember–1927. június	román
Dr. Dumitru Frâncu	1929. május–1929. október 29.	román
Octavian S. Simu	1929. október 29.–1930. szeptember	román
Sebesi Ákos	1930. szeptember–1931. július	magyar
Pop Sever	1931. augusztus–1932. október 20.	román
Gheorghe Gociman	1932. október 20.–1933. december	román
Emil Lissievici	1933. december–1937. január 1.	román
Corneliu Popescu	1937. január 1.–1940. augusztus	román

III. Székelyudvarhely polgármesterei (1919–1938)

Polgármester	Hivatalban töltött időszak	Nemzetisége
Sibian György	1919. január–1921. június 3.	román
Szakáts Zoltán	1921. június 3.–1922. január 11.	magyar
F. Emil Negruțiu	1922. január 11–1926. május 30.	román
Tamás Albert	1926. május 30–1926. július 13. 1926. október 10–1928. augusztus 15.	magyar
Ioan Metea	1926. július 13–1926. október 10.	román
Gönczy Gábor	1928. augusztus 15.–1929. szeptember	magyar
Réty Imre	1929. szeptember–1933. december	magyar
Mihai Constantinescu	1933. december 9.–1934. március	román
Heeser Kálmán	1934. április 1–1937. november 19.	magyar
Ion Steriopol	1937. november 19.–1938. január 6.	román
Andreiu Crișan	1938. január 15.–1938. február 11.	román
Dimitrie Vasile Ștefănescu	1938. február–1938. július	román
Traian Burtă	1938. július–1938. december	román